

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο ΟΥΔΟΣ ΤΟΥ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Δις καὶ τρίς τῆς ἐβδομάδος συνωθοῦνται πυκνοὶ οἱ ὄμιλοι τῶν τελειοφοίτων εἰς τὰς εὐρείας αὐλὰς τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου.

Μικρὰ ὁσὶς προσοχῆς ἀρκεῖ, ὅπως ἀναγνωρίσῃτε μεταξὺ αὐτῶν τὰ ζεῦγη τῶν ὑποψηφίων διδασκόντων.

Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄχροί ἢ ἐρυθροί, κατὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του ἕκαστος, καὶ μόνον τὸ φυσιολογικὸν αὐτῶν χρῶμα ἔχει ἀπολίπει τὴν μορφήν των. Ἡ ἠθικὴ ταραχὴ των ἐκδηλοῦται διὰ νευρικῶν γοργῶν κινήσεων· καὶ οἱ φίλοι τῶν φοιτητικῶν αὐτῶν σπουδῶν (μέχρις αὐτοῦ τοῦ χρονικοῦ σημείου ἢ φιλικὰ ἔχει ἀκόμη ὅλον τὸ θεῖον αὐτῆς ἄρωμα) τοὺς ἐνθαρρύνουν, τοὺς ἐνισχύουσι, τοὺς εὐχονται.

Ἡ ταραχὴ των εἶναι εὐλογος.

Πρόκειται διὰ τὸ ἐπαθλον τῶσων μόχθων, καὶ ἀκόμη περισσώτερον, τῶσων δαπανῶν καὶ τῶσων στερήσεων· διὰ τὸ δίπλωμα.

Ὁ Θεὸς δὲ μόνος γνωρίζει διὰ τοὺς πλείστους ἐκ τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ πανεπιστημίου, τὸ δίπλωμα τοῦτο πόσον καλλιεργεῖται τραγικῶς· πόσαι στερήσεις τῆς οἰκογενείας ἐκαὶ κάτω ἐν τῷ χωρίῳ, διὰ τὰ ἀποσταλῆ τὸ γλισχρον ποσὸν τῆς συντηρήσεως των· ποσάκις ἐκποιεῖται καὶ ὁ τελευταῖος ἀγρὸς καὶ τὸ ὕστατον στρέμμα ἀμπέλου· ποσάκις ματαιοῦται ἢ ἀποκατάστασις μεγαλητέρας ἀδελφῆς, τὴν ὑποίαν μετὰ τῶν πρώτων ρυτίδων ἐπισκέπτονται καὶ αἱ πρώται λευκαὶ τρίχες ἀνυμέναιον, ἐνῶ τὸ γῆρας τῶν γεννητόρων ἐνδεικνύει, ὅτι ταχέως θὰ ἀπολίπουν αὐτὴν οἱ φυσικοὶ αὐτῆς προστάται.

Διότι, ἐὰν τὰς σκέψεις παρελάμβανεν ἡ ἡχώ, θὰ ἤκούετε τοὺς γονεῖς τοῦ ὑποψηφίου νὰ λέγουν· «ὄλα νὰ πάνε· καὶ τὸ ποκάμισό μας νὰ πουλήσουμε, ἀλλὰ νὰ γείνη τὸ παιδί ἐπιστήμων· ὅταν θὰ εἶναι γιατρός ἢ δικηγόρος, ὄλα θὰ μπουῖν στὸν τόπο τους· θὰ τὸ σηκώσῃ τὸ σπίτι καὶ τὰ κορίτσια θὰ βροῦν μὲ τὴ δυνατὴ βοήθειά του τὴν ἀποκατάστασι τους, ὅπως τοὺς πρέπει».

Καὶ οἱ ἀκαδημαϊκοὶ σπουδασταί, οἱ ἀγωνιζόμενοι κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐπὶ ἔτη τὸν ἀγῶνα τῆς συντηρήσεως, πολὺ δυσχερέστερον, πολὺ πλέον ἐπιμόχθον τοῦ μόχθου τῶν σπουδῶν, δὲν εἶναι οὔτε οἱ περισσώτεροι, οὔτε οἱ δυστυχεέστεροι.

Μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν ἀποζῆ κατὰ τὰ μαρτυρικὰ ἔτη τῶν σπουδῶν διὰ τῆς προσωπικῆς

αὐτοῦ ἐργασίας, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης χρηματικῆς ἀρωγῆς ἀπὸ τῆς οἰκογενείας, ἀδυνατοῦ ἐνεκεν τῆς ἀπολύτου πενίας τῶν γονέων.

Ἐὰν οἱ ὄχροί οὗτοι νέοι οἱ ἀνεπαρκῶς τρεφόμενοι καὶ πενιχρότατα ἐνδύόμενοι, οἱ φέροντες ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτῶν τὸν τύπον ἀφράστων ψυχικῶν ἀλγηδόνων, διηγούντο ἕκαστος τὴν ἱστορίαν του, τὸν παγερὸν χειμῶνα βίου ἄνευ τοῦ φωτός καὶ τοῦ θάλπου· τῆς χαρᾶς, ἐν αὐτῷ τῷ ἔαρι τῆς ζωῆς, πόσα ἤθελον ἀποκαλυφθῆ κεκρυμμένα δάκρυα, πόσαι ἠθικαὶ ὀδύνη, πόσαι ταπεινώσεις σκληραῖ, πόσοι ἐξευτελισμοὶ τραγικοί.

Δὲν γνωρίζετε τί κρύπτουν μεταξὺ τῶν γραμμῶν αὐτῶν αἱ ἀγγελίαι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ἀναγινώσκετε ἐνίοτε, μὲ λεπτὰ γράμματα εἰς ἓνα ἢ δύο στίχους ἐρριμμένας, ὡς κατ' ἀνάγκην καὶ φιλανθρωπίαν, κάτω κάτω εἰς τὴν τετάρτην σελίδα ἐφημερίδος.

«Φοιτητῆς ζητεῖ παραδόσεις».

«Φοιτητῆς ζητεῖ οἰκίαν, ἐν ἣ νὰ ὑπηρετῆ ἄμισθι, ἢ νὰ ὑπηρετῆ ἄμισθι καὶ νὰ διδάσκῃ τὰ τέκνα τῆς οἰκογενείας, παρὰχωρουμένων αὐτῷ ὠρῶν τινων πρὸς μελέτην».

Εἶδον φοιτητάς, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἔφερον ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου χάρτου εἰς τὸ γραφεῖον ἐφημερίδος καὶ ἐζήτησαν νὰ πληρώσουν τὴν καταχώρισιν οἱ φιλότιμοι νέοι, προέδιδον διὰ τῆς καταπεπονημένης φυσιογνωμίας των ὅτι τὸ πεντάδραχμον ἐκεῖνο ἢ τὸ δίδραχμον, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν ἀνὰ χεῖρας, ἀφῆρέθη ἀπὸ τοῦ ἄρτου ὀλοκλήρων ἡμερῶν.

Παρηκολούθησα ἐν ἀπὸ τὰ ζεῦγη ταῦτα κατὰ τὸ τετράωρον τῆς διδασκαλικῆς δοκιμασίας, ἐνῶ ἐκάθηντο ἐκεῖ ἀντικρυ τῶν ἐδρῶν τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς των· ἐδρῶν κενῶν, πλὴν μιᾶς, διότι κατὰ τὰ ἐξεταστικὰ ἔθιμα τοῦ ἡμετέρου πανεπιστημίου ἀρκεῖ ἡ παρουσία μόνον τοῦ ἐξετάζοντος καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος κατ' ἀνάγκην θυσιάζει οὕτως εἴκοσι τῆς ὥρας λεπτὰ ἀπὸ τοῦ πολυασχόλου καὶ ἐπικερδέστατου προγράμματος τοῦ βίου του, ἀντὶ μόνον δύο ἢ τριῶν δεκαδράχμων, ἐκ τῶν ἐξετάσεων.

Ὅπισθεν τῶν ἐξεταζομένων συνωθοῦντο πυκνοὶ ἄλλοι ὑποψήφιοι, κρατοῦντες σημειώσεις τῶν ἐρωταποκρίσεων πρὸς ἀσκήσιν. Διότι ἐδῶ τὰ πάντα γίνονται προχειρῶς· ἡ διδασκαλία περιττὴ διὰ πολλὰς ἐδρας, αἱ ὁποῖαι ἢ σιγῶν μονίμως ἢ δέχονται ἀραιότητας τὰς ἐπισκέψεις τοῦ καθηγητοῦ, δυσφοροῦντος πολὺ διὰ τὴν ἀγγρασίαν ταύτην. Αἱ ἀκροάσεις περιτταί. Καὶ αὐτὴ ἡ με-

λέτη σχεδόν περιττή, πλὴν ἐπὶ χειρογράφων. Διὰ πολλοὺς φοιτητὰς ἐλλείπει ὁ χρόνος πρὸς μελέτην· διὰ περισσοτέρους ἀκόμη τὰ χρηματικά μέσα πρὸς ἀγορὰν τῶν βαρύτερα ἀποτιμωμένων μονοπωλιακῶν συγγραμμάτων τῶν καθηγητῶν.

Ἐρχισεν ἡ δοκιμασία τῶν ὑποψηφίων. Δυστυχῶς τὸ μόνον φωτεινὸν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ τῶν ἐξετάσεων ἦτο τὸ ἠλεκτρικόν, τὸ ὁποῖον ἐξεχύνετο σπατάλως ἀπὸ τῶν λαμπτήρων ἀπὸ τῆς τετάρτης ὥρας, ἐνῶ ἐξω ἐκυριάρχει ἡδὴ τὸ μολυβδόχρουν λυκόφως ἡμιχλωδὸς χειμερινῆς ἡμέρας καὶ ἡ βροχὴ ἐρράπιζε τοὺς ὑαλοπίνακας.

Οἱ καθηγηταὶ προσήρχοντο ἀνά εἰς. Ἀφήρει ἕκαστος τὸ βαρὺ ἐπανωφόριόν του, τὸ ὁποῖον ἐρριπτεν ἐπὶ τοῦ ἐρείσινώτου τῆς ἔδρας του, ἐκαθάριζεν ἐπιμελῶς τὰς διόπτρας του, τὰς προσήρμυζεν ἐπὶ τῆς ῥινόσ, καὶ ἀφοῦ ἐρριπτεν ἐν βλέμμα ἐρευνητικὸν ἐπὶ τῶν συνεσπειρωμένων ἐκεῖ δύο ὑποψηφίων, τοὺς ὁποίους τὸ πρῶτον ἐβλεπεν, ἐξηπλοῦτο νωχελῶς καὶ ἀπήυθνε μετὰ καμάτου καὶ οἰνοῖ ἀηδιάζων τὰς ἐρωτήσεις του, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν ἀπαντήσεις ἢ ἀτελεῖς ἢ ἐσφαλμένας· παρενέπιπτον ἐν τῷ μεταξύ εὐφυσολογίαι τινὲς καὶ σκώμματα ἀφ' ὑψηλοῦ, καὶ μετὰ τινα λεπτὰ ὁ καθηγητὴς ἐδαθμολόγει καὶ ἀπῆρχετο κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν.

Ὅταν ἐξηγητλήθη ἡ σειρά πάντων τῶν καθηγητῶν, οἱ δοκιμασθέντες καὶ τὸ ἀκροατήριον ἐξῆλθον τῆς αἰθούσης καὶ περιεπάτουν εἰς τοὺς μακροὺς διαδρόμους ἐναγωνίως ἀναμένοντες τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς σχολῆς. Ἡ προσδοκία αὕτη δὲν διήρκεσε πολλὰ λεπτά. Μετ' ὀλίγον ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἡ φωνὴ τοῦ κλητῆρος ἀντήχησε θριαμβευτικῆς:

— Ἀμφοτέροι διδάκτορες!

Στιγμαὶ ἀνακουφίσεως καὶ χαρᾶς· στιγμαὶ θριαμβοῦ· στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ταλαίπωροι νέοι νομίζουσι κρατοῦν τὴν κλεῖδα τοῦ μέλλοντος, τὴν κλεῖδα εὐτυχῶς κοινωνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἀνακουφίσεως τῶν οἰκείων των.

Ἀλλὰ στιγμαὶ μόνον.

Ἀπολαύσατέ τας τὰς στιγμαὶς αὐτάς, πτωχοὶ νέοι! Ὑπὸ τοὺς εἰλικρινεῖς τοὺς ἀδόλους ἐναγκαλισμοὺς τῶν οἰκείων σας καὶ τῶν φίλων, πιστεύσατε ἐπὶ τὸ πραγματοποιήσιμον τῶν εὐχῶν αὐτῶν. Ἄς ἀφιερῶθῃ ἡ ἐσπέρα αὕτη εἰς τὴν ψυχαγωγίαν καὶ τὴν χαρὰν.

Δὲν εἶνε καὶ πολὺ ἡ χαρὰ μιᾶς νυκτὸς μεθ' ὅσα ὑπέστητε δι' αὐτὸ τὸ δίπλωμα.

Ἡ ἐπαύριον θὰ θέσῃ πρὸ ἡμῶν προβλήματα δεινὰ, ἀνεπίλυτα οἴμοι διὰ τοὺς πλείστους ἐξ ὑμῶν προβλήματα.

Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον ἄρχεται ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν ὑπὸ συνθήκας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀναγκάζουσι πολλοὺς ἐξ ὑμῶν νὰ ἀναμιμνήσκωνται τῶν ἡμιχλωδεστέρων ἡμερῶν τοῦ βίου τῶν σπουδῶν,

ὡς ἡμερῶν χρυσῶν, διότι τὰς κατηύγαζε τὸ φῶς χρυσῶν ὀνείρων καὶ χρυσῶν ἐλπίδων, ὡς δέσμαι ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπὸ κυανῆς γωνίας ἡμιχλωδου οὐρανοῦ.

Παρηκολούθησα μὲ μελαγχολικὸν βλέμμα ἀρρήτου πόνου τὸν πυκνὸν ὄμιλον τῶν νέων, οἱ ὁποῖοι συνώδευον τοὺς θριαμβευτὰς τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος εἰς τὴν ζαχαροπλαστεῖον ἢ ζυθοπωλεῖον, καὶ διηρώτων ὑπὲρ αὐτῶν διὰ τῆς φαντασίας τὸ μέλλον τὸ σιωπηλόν, τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἀνοίγει τὸ στόμα πρὸς ἀριτομυθίαν, ποῖα τάχα ἀναμένει τύχη τοὺς νεαροὺς τούτους βιοπαλαιστὰς τῆς αὔριον.

Οἴμοι! Ἄν δὲν λαλῇ τὸ μέλλον, λαλεῖ ὁμως εὐγλωττῶς τὸ παρελθόν καὶ εὐγλωττότερον τὸ παρόν.

Ὑπερεκχειλίζει περίσσευμα χιλιάδων ἰατρῶν καὶ νομικῶν. Καθ' ἕκαστον ἔτος αὐξάνει τεραστίως ἡ ἐπιστημονικὴ παραγωγή ὑπὲρ πάσαν ἄλλην· καὶ νέον προστίθεται εἰς τὸ παλαιὸν ἀπόθεμα ἐπιστημόνων· ἄνευ παρόντος καὶ ἄνευ ἐλπίδος μέλλοντος.

Δὲν ὑπάρχει εἰρηνοδικεῖον τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν θέσιν τοῦ γραμματέως νὰ μὴ προσβλέπουσιν μετ' ἀνεκπληρώτου πόθου ἑκατοντάδες ἐπιστημόνων· καὶ δὲν ὑπάρχει εἰρηνοδικεῖον, περὶ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ διαπληκτίζωνται δεκάδες δικηγόρων ὑπὲρ τεμαχίου ἄρτου, ἐνοφθαλμιστὰι διχονοιῶν, δημιουργοὶ δικῶν, καλλιεργηταὶ ἐρίδων. Ἀφοῦ διὰ τοὺς ἰατροὺς ἐκλείσθη πλέον καὶ ἡ στενωτέρα θύρα ἀποκαταστάσεως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, διαπληκτίζονται καὶ διαγωνίζονται τρεῖς-τέσσαρες καὶ πέντε ἐν τῷ ἐσχάτῳ τῶν ὀλιγαριθμωτέρων χωρίων ἀλληλοτροφούμενοι, ἀλληλοσυκοφαντούμενοι, ἀλληλοδυσφημούμενοι. Τὸ ἀπαιτεῖ ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν· ὁ ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἄρτος δὲν ἀρκεῖ δι' ὅλους, τὸν δὲ ἀπὸ τῶν πατρικῶν ἀποταμιευμάτων τὸν ἐξῆντησαν μέχρι τοῦ τελευταίου ψιγίου. . . αἱ ἐπιστημονικαὶ σπουδαί.

Καὶ ἐσκέφθη, πόσων ἐκ τούτων θὰ ἐξησπάλιζον τὴν εὐτυχίαν πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὁποῖα καλοῦν ἀκόμη μὲ ἀσφαλῆς ἐπαθλον τὴν ἐντιμὸν οἰκονομικὴν ἀποκατάστασιν, πάντα θέλοντα νὰ ἐργασθῇ· καὶ ποῖον ὄπλον ἰσχυρὸν ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου θὰ ἦτο διὰ τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν τὸ πατρικὸν χρηματίον, ὡς πλουτολογικὸς παράγων, τὸ ὁποῖον κατηνάλωσαν τὰ γυμνασιακὰ καὶ τὰ φοιτητικὰ ἔτη.

Ἐσκέφθη, πόσοι ἐκ τῶν ἀέργων καὶ πεινῶντων ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι σήπονται εἰς τὰ καφενεῖα τῶν κωμοπόλεων καὶ τῶν χωρίων, θὰ ἦσαν εὐτυχεῖς, ἀπειρώς εὐτυχεῖς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος χρήσιμα μέλη, ἀντὶ νοσηρῶν νεοπλασμάτων, ἐὰν μικροκτηματῖαι καὶ γεωργοὶ ἐκαλλιέργουσι τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς ἀμπέλους, αἱ ὁποῖαι μετουσιώθησαν εἰς ταχυδρομικὰς ἐπιτα-

γὰς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος.

Ἐσκέφθη ἐπὶ τέλους διὰ τοὺς ἐπιεμένους τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων, ὅτι, ἐνῶ ἐπιστήμονες γίνονται δικαστικοὶ κλητῆρες καὶ μάχονται διὰ νὰ ἐπιτύχουν ἐν διαγωνισμῷ ὡς τελωνοφύλακες, τὰ διδασκαλεῖα ἔχουν ἀρκίους τοὺς σπουδαστὰς, πλείστα δημοτικὰ σχολεῖα στεροῦνται διδασκάλων, καὶ εἰς πλείστα ἄλλα διατηροῦνται ἀμαθεῖς καὶ ἄχρηστοι, δι' ἔλλειψιν πτυχιούχων τῶν διδασκαλείων.

Ἐσκέφθη ὅτι ὑπερχίλιοι ἐν Ἑλλάδι διδάκτορες τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου θὰ ἦσαν εὐτυχεῖς, ἐὰν εἶχον τὰς ἀποδοχὰς δημοδιδασκάλου, καὶ θὰ ἀπέλαυον τῆς ἐσωτέρας ἐκείνης ἀνεφύλου χαρᾶς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πληρῶντος προσρισμῶν εὐεργετικῶν διὰ τὴν κοινωνίαν, καὶ δὴ τὸν ὑψηλότερον καὶ τὸν εὐγενέστερον.

Διότι μόνη ἡ τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαίδευσως τροφή ἢ φωτίζουσα καὶ ἐμπνεύουσα, ἡ δημιουργοῦσα πολίτην πεφωτισμένον καὶ ἀξίον ἐλευθέρας πατρίδος, χωρὶς νὰ ἀποτρέπη ἀπὸ τῶν πρακτικῶν ἐπιτηδευμάτων, μόνον αὕτη δὲν εἶναι ποτὲ ὑπερβολικὴ, μόνον αὕτη δὲν πρέπει νὰ προσφέρηται μετὰ φειδῶς, μόνον αὕτη δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ ποτὲ τὸν κίνδυνον κοινωνικῆς δυσπεφίας.

Ε*

Ἡ περὶ ἀνατροφῆς τῆς γυναικὸς διήλεξις, ἣν κατωτέρω δημοσιεύομεν, ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ κ. Saute Giaffrida, καθηγητοῦ ἐν τῷ Λυκείῳ τῆς Κατάνης τῆς Σικελίας, κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1897. Τοῦ διαπρεποῦς τούτου καθηγητοῦ καὶ συγγραφέως ἄξιων πολλοῦ λόγου παιδαγωγικῶν καὶ κοινωνικοφιλοσοφικῶν μελετῶν ἐδημοσιεύσαμεν καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ 13 τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» μελέτην «Περὶ καλλιέργειας τῆς προσοχῆς». Ἡ εἰρημὴν διήλεξις περὶ ἀνατροφῆς γυναικὸς (Sulla educazione della donna) πλὴν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς ἀξίας, καὶ τῶν πολυτίμων διδαγμάτων, ἀτινα περιέχει, ἔχει καὶ τούτο τὸ ἰδιάζον ὅτι, καίτοι ἀπευθύνεται εἰς τὴν ἰταλικὴν κοινωνίαν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς Κυρίας τῆς Κατάνης, φαίνεται ὅτι ἐγράφη ὅπως ἀναγνωσθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων. Τὴν μετάφρασιν ἐξεπόνθησεν ὁ ἰταλομαθὴς καθηγητὴς κύριος Μάρκος Βιαγκίνης, προσθεῖς καὶ τινας σημειώσεις.

Σ. τ. Δ.

Η ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Λαός τις ταπεινοῦται ἢ ὑψοῦται καθ' ὅσον ταπεινοῦται ἢ ὑψοῦται ἡ γυνή.
A. Angiulli

Πρέπει νὰ ἀνυψώσωμεν τὴν διανοητικὴν κατάστασιν τῆς γυναικὸς, ἀφοῦ θέλωμεν κατὰ τὸν Μοντέσκιο νὰ θεμελιώσωμεν τὴν δημοκρατίαν ἐπὶ τῆς ἀρετῆς.
J. Simon

Ἄναχωρῶ ἀπὸ τῆς προϋποθέσεως ὅτι ἡ ἐκπαίδευσίς εἶνε ἔργον μέγιστον καὶ ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μὀρφωσιν τοῦ ἀν-

θρώπου καὶ πρὸς τὸ εὖ εἶναι τῆς κοινωνίας. Ἡ κατάργησις τῆς ἐκπαίδευσως ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀφαίρεσιν παντός τοῦ δυναμένου νὰ βελτιώσῃ τὸ ἄτομον καὶ τὴν κοινωνίαν, εἶνε ἡ καταδιώξις πάσης προόδου. Ἡ προαγωγή τοῦναντίον τῆς ἐκπαίδευσως εἶνε προαγωγή τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῶν ἐθνῶν. Ὅθεν ὀρθῶς ὁ Fonssagrines εἶπεν: «Ἡ ἐκπαίδευσίς δὲν εἶνε μόνον μεγάλη τις ὑπόθεσις τοῦ βίου, εἶνε αὕτη ἡ μεγάλη ὑπόθεσις τοῦ βίου».

Οὕτω προοιμιαζόμενος, ἐννοεῖται ὅτι ἡμεῖς περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐκπαίδευσως, τῆς λελογισμένης καὶ τῆς προσαρμοζομένης εἰς ὅλα καὶ καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ πραγματικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν ὁ ἡ ἐκπαίδευσίς εἶνε τὸ μέγιστον ἔργον καὶ ὁ ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἔπεται ὅτι αὕτη εἶνε τόσῳ ἀναγκαῖα εἰς τὸν ἄνδρα, ὅσῳ καὶ εἰς τὴν γυναῖκα, ἀμφοτέρων ὁμοιοτρόπως ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης πεφυκότων. Αἱ βιολογικαὶ καὶ φυσιολογικαὶ διαφοραὶ τῶν φύλων δὲν ἀπαλείφουσι τὴν δυναμικὴν ἰσότητά τοῦ εἶδους. Τοῦναντίον πιστεύω καὶ ὑποστηρίζω ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκπαίδευσως εἶνε μᾶλλον ἐπιείγουσα, ἂν οὐχὶ μείζων, διὰ τὴν γυναῖκα ἢ διὰ τὸν ἄνδρα· καὶ δὲν θὰ κοπιᾶσῃ πολὺ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου.

Καὶ πρῶτιστα μὲν δὲν εἶνε ἡ γυνή, ἥτις διαπλάσσει τὸν ἄνθρωπον; Διαπλάσσει αὐτὸν ἐν μέρει μὲν κατὰ τὴν σύλληψιν, ἰδίᾳ δὲ καθ' ἅπασαν τὴν περίσσοον τῆς κυοφορίας, διατυποῦσα αὐτὸν κατ' ἰδανικὸν τινα τύπον, οὕτως εἶπειν, ὃν ἐμόρφωσε διὰ τῆς φιλοστόργου φαντασίας τῆς.

Ὅταν δὲ ἡ γυνὴ ἐκφέρῃ εἰς τὸ φῶς τὸν καρπὸν τῶν σπλάγγων τῆς, ἐπιλαμβάνεται δευτέρας, οὐχ ἥττον θαυμασίας διαπλάσεως. Ὁ ἄνθρωπος μῶλις γεννηθῆ εἶνε πλέον τι ἢ ζῶν· δι' ὃ καὶ ὁ Κοιδιλιὰκ παραβάλλει αὐτὸν πρὸς ἀγαλμα ἐκ σαρκός. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ ἀγαλμα ἡ μήτηρ ἐμφυσᾷ τὴν πνοὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, διεγείρουσα ἡρέμα τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἀνοίγουσα τὴν καρδίαν εἰς τὰ πρῶτα αἰσθήματα, τὴν νόησιν εἰς τὰς πρῶτας ἀληθείας, τὴν φαντασίαν εἰς τὰ πρῶτα ἰδανικά. Καὶ ἰδοὺ πῶς ὁ «σκόληξ» μεταμορφοῦται εἰς «ἀγγελικὴν ψυχάρικον», ἢ πῶς τὸ ζῶν βαθμηδὸν γίνεται ἄνθρωπος. Βεβαίως γίνεται ἄνθρωπος, καὶ καθόλου εἶπειν γίνεται ἐκείνος ὁ ἄνθρωπος, ὃν διέπλασεν ἡ μήτηρ του, κατὰ τὰς ἐντυπώσεις, ἃς ἐνεστάλαξεν εἰς τὴν ψυχὴν του, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς βουλήσεις, ἃς διήγειρεν ἢ κατεδάμασεν, κατὰ τὰς ἐξεις, ἃς μετέδωκεν εἰς αὐτὸν ἐν τῇ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν ἡ ὕλη εἶνε εὐθετος πρὸς διάπλασιν, ἕνεκα τῆς μεγίστης διεγερτικότητος καὶ πλαστικότητος, καὶ κατὰ τὴν ἠθικὴν ἀτμόσφαιραν, δι' ἣς περιέβαλεν αὐτόν.

Εἶνε κατὰδῆλον ὅτι ἡ γῆ δὲν παράγει καρ-

πούς κατά τὸ θέρος εἰμὴ τοὺς σπαρέντας κατὰ τὸ ἔαρ. Καὶ τίς ἕτερος προπαρασκευάζει, λιπαίνει καὶ γονιμοποιεῖ τὸ ἔδαφος τῆς ζωῆς κατὰ τὸ ἔαρ; — Ἡ μήτηρ. Κατὰ τὴν σποράν δέ, ἂν αὕτη κατὰ συνείδησιν ἢ μὴ, ἔσπειρε καὶ ἐκαλλιέργησεν ἐν τῷ παρθενικῷ πνεύματι τῶν βρεφῶν, θέλει ἀναβλαστήσει κατόπιν τὸ εὐῶδες ἄνθος τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ ἡ ὀηλητηριώδης παραφύαξ τοῦ κακοῦ. Ἐὰν ζύσητε ὀλίγον τὸν ἄνθρωπον, θὰ εὗρητε κάτωθεν τὸν παῖδα, ὁ δὲ παῖς εἶνε προῖον ὡς πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ ὡς πρὸς τὸ ἠθικὸν τῆς μητρικῆς φιλοπονίας. Ἀλλὰ μόνον ὁ παῖς; Καὶ ὁ ἔφηθος. Ὁ Ἅγιος Αὐγουστίνος εἰς τὰς Ἐξομολογήσεις αὐτοῦ, ὁ Μάξιμος δὲ Ἀγέλιος εἰς τὰς Ἀναμνήσεις αὐτοῦ, ὁ Τζῶν Στούαρτ Μιλ εἰς τὴν Αὐτοβιογραφίαν αὐτοῦ παρέχουσι τρανῆν μαρτυρίαν τῆς μεγάλης δράσεως τῆς μητρικῆς ἀγωγῆς ἐπὶ τοῦ νεανικοῦ πνεύματος αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς διακκανόνισεως ὀλοκλήρου τοῦ βίου των. Ἡ μητρικὴ δὲ δράσις φθάνει εἰς τὸ ἄκρον ἄκρον αὐτῆς προκειμένου περὶ κορασιῶν, ἅτινα, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, διαπλάττονται κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τῆς ἰδίας αὐτῶν μητρὸς.

Προσβέβω καὶ ὑποστηρίζω ἔτι ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις τῆς γυναίκος πρέπει νὰ κινή παντός τὸ διαφέρον, ἂν ὄχι πλέον ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἴσον πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρός, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως, ἣν ἀσκεῖ ἡ γυνὴ ἐν τῷ οἰκογενειακῷ, ἐκπολιτιστικῷ καὶ πολιτικῷ βίῳ, ὅτε μὲν ὡς μήτηρ, ὅτε δὲ ὡς σύζυγος, καὶ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐν πάσῃ περιστάσει, καὶ ἐν ἀειδήποτε καταστάσει καὶ ἂν εὐρίσκειται.

Ἀρχόμενοι ἐκ τῆς οἰκογενεῖας εἶδομεν ἤδη ὡς ἂν δυνάμει ἔχει ἡ γυνὴ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν ἰδίων τέκνων, καὶ πῶς ἐπιδρᾷ ἀμέσως ἐπὶ τῆς τύχης αὐτῶν, καὶ ἐμμέσως ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἐθνῶν· διότι τὸ βρέφος ἐμπερικλείει δυνάμει ἐν ἑαυτῷ ὅλον τὸν μέλλοντα ἄνθρωπον, ὡς ὁ σπόρος ὀλοκλήρου τὸ φυτόν. Ἡ Αἰκατερινὴ τῶν Μεδίκων, ἕνεκα τῆς ἀκορέστου ἐπιθυμίας αὐτῆς πρὸς τὸ ἄρχειν, τοὺς τρεῖς υἱοὺς τῆς Φραγκίσκου τὸν Β', Κάρολον Θ', καὶ Ἐρρίκον Γ', διέπλασεν ἐκ προθέσεως ὡς τρία νευρόσπαστα εὐήθη ὄντα, ἅτινα κατερύπαναν τὴν χλαμύδα Καραίου τοῦ Μεγάλου. Ἡ μήτηρ τῶν Γράκων Κορνηλία, ἡ τοῦ Καίσαρος Αὐρηλία, ἡ τοῦ Αὐγούστου Ἀτία, διέπλασαν τοὺς υἱοὺς των πρῶτους ἄνδρας τῶν χρόνων των.

Καὶ μὴ προτεινέτε κατ' ἐμοῦ τὴν ἀντίρρησην ὅτι λέγω πράγματα εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ἀναπόδεικτα· διότι πάντες γινώσκετε ἐκ πείρας ὅτι οὐδεὶς, πλὴν τῆς μητρὸς, κατορθοῖ νὰ εὐρίσκη εὐχερέστερον τὰς μᾶλλον μυστικὰς ὁδοὺς, ὅπως φθάσῃ μέχρι τῆς καρδίας καὶ εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ ἐπαγωγῆ καὶ πειστικῆς λόγου, διὰ τῆς γλυκότητος τῆς διαταγῆς,

διὰ τῆς ἠδύτητας τῆς στοργῆς, καὶ τέλος διὰ τῆς ἀφάτου δυνάμεως τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν παρακλήσεων. Οὐδεμία συμβουλὴ ἐπιβάλλεται ἐντονώτερον ὅσον ἡ μητρικὴ, ἐνισχυομένη ὑπὸ βλέμματος, ὑπὸ μειδιάματος, ὑπὸ φιλήματος, καὶ συνοδευομένη ὑπὸ ὑποσχέσεως, θωπείας καὶ εὐλογίας!

Τὰ μάλιστα ἐπ' ἴσης δύναται ἡ γυνὴ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ συζύγου· διότι κάλλιον αὕτη ἢ ὁ Pier delle Vigne¹ «κατέχει ἀμφοτέρως τὰς κλείς τῆς καρδίας τοῦ Φρειδερίκου», καὶ στρέφει κατὰ βούλησιν «κλείουσα καὶ ἀνοίγουσα ἀπαλῶς» ἐνίστο δὲ καὶ βιαίως. Δι' ὃ καὶ Σικιπῶν ὁ Ἀφρικανὸς μαθὼν παρ' αὐτοῦ τοῦ πιστοῦ συμμάχου τοῦ Μασσανάσσου ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἦτταν τοῦ Σύφακος ἔλαθε γυναῖκα τὴν σύζυγον τούτου Σοφονίστην, ἀσπονδοπάτην ἐχθρὰν τῶν Ῥωμαίων, ἐλυπήθη ὡς ἂν ἤθελεν ἠττηθῆ· καὶ θὰ τὴν ἤρπαζε βεβαίως ἐκ τῆς πλευρᾶς του, προσορίζων αὐτὴν διὰ τὸν μέλλοντα θρίαμβόν του, ἂν ὁ ἀγχίνους βασιλεὺς τῆς Νομαδικῆς δὲν προελάμβανε τὴν ἀγρίαν προθεσιν τοῦ Σικιπῶνος, πέμψας ὡς γαμήλιον δῶρον εἰς τὴν ἀτυχιστάτην σύζυγόν του κύπελλον ὀηλητηρίου.

Εὐγλωττον παράδειγμα τῆς ἰσχύος τῆς γυναικὸς ἐπὶ τε τοῦ ἀγαθοῦ, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ κακοῦ ἐπὶ τοῦ συζύγου, ἔχομεν εἰς τὸν Νέρωνα, ὅστις μέχρις οὗ ἔζη ἡ ἐνάρετος Ὀκταβία, ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος, διετήρει λείψανόν τι αἰδοῦς, ἔχων ἐκείνην χαλινὸν τῆς μωρίας του καὶ αἰσχρουργίας· ἀλλ' ὅταν ἀσεβῶς ἐξωλόθρευεν αὐτὴν καὶ ἠνώθη εἰς δεύτερον γάμον πρὸς τὴν αἰσχρὰν Ποππαίαν, ἐπέδοθη εἰς τὰς μᾶλλον ἀνηκούστους κακουργίας, καὶ κατέστη ἐν βραχεῖ ἐκείνο τὸ ἄγριον καὶ ἀπονενομημένον τέρας, ὅπερ πάντες γνωρίζομεν.

Τὸ ἔργον δὲ τῆς γυναικὸς δὲν περιορίζεται εἰς τὸν στενὸν περίβολον τῆς οἰκιακῆς ἐστίας, ἀλλὰ διασπείρεται μυριοτρόπως καὶ μυριομόρφως ἀνά πᾶσαν τὴν κοινωνίαν. Βεβαίως εἶνε ὑπερβολικὸς ὁ λόγος ἐκείνου, ὅστις ἔλεγεν εἰς πᾶσαν ἀναγγελίαν νέου ἐγκλήματος: chercher la femme! (ζητήσατε τὴν γυναῖκα)· εἶνε ὁμοῦς ἀναντίρρητον ὅτι ἡ γυνὴ μετέχει οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν διαδοχὴν καὶ τὸν βρῦν τῶν κοινωνικῶν πράξεων. Ἡ δημοσία οἰκονομία αἰσθάνεται τὰς διακυμάνσεις

¹ Pier delle Vigne (= de Vineis), διάσημος καγκελλάριος τοῦ αυτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Φρειδερίκου τοῦ Β', ἦτο ὁ μᾶλλον πεπαιδευμένος ἀνὴρ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου. Φαίνεται ὅτι τὴν μεγίστην ἐμπιστοσύνην τοῦ Αυτοκράτορος, φθόνου ἕνεκεν τῶν αὐλικῶν, ἀπόλεσε. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ ἐτυφλώθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμὰ, ὅπου ἐξ ἀπελπισίας ἔσπασε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν τοῖχον 1246. Ἐν τῶν ὀρασιότερων ἐπεισοδίων τῆς Κολάσεως τοῦ Δάντου εἶνε ἀκριβῶς τὸ τοῦ Πιέρ δέλλε Βίνιε. Ἄσμα XIII. 55 κ. ἔ. Σ. Μ.

τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἧτις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κεῖται εἰς τὰς χεῖρας τῆς γυναικὸς. Ἡ χρηστοτήθεια ἢ ἡ κακοήθεια λαοῦ τινος εὐρίσκειται εἰς εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν χρηστοτήτητα ἢ ἀκολασίαν τῶν γυναικῶν αὐτοῦ. Αἱ Μεσσαλίνας μεταβάλλουσιν ὅλην τὴν Ῥώμην εἰς μίαν Συβοῦραν¹, αἱ δὲ Φλάβιαι Δομιτίλλαι καὶ αἱ Πλωτῖναι θέτουσι χαλινὸν εἰς τὴν καθολικὴν ἀκολασίαν. Ὁ Δάντης ἀπεικονίζει διὰ λαμπρῶν χρωμάτων τὴν εὐδαίμονα κατάστασιν τῆς Φλωρεντίας, ὅταν αὕτη

Si stava in pace, sobria e pudica.
(Διετέλει ἐν εἰρήνῃ σώφρων καὶ αἰδέμων).

Ἄλλ' ὅταν τὰς ἀπλᾶς γυναικῆς τοῦ Bellincion Berti² διεδέχθησαν αἱ ἀναίδεις Cianghelle³, ἡ ὠραία πόλις τῶν ἀνθίων κατήτησεν ἄσημος Barbagia⁴, καὶ ὁσημέρι κατεκρημνίστο εἰς τὸ βάρβαρον τῆς ἀπωλείας (Parad. XV, 99 κ. ἔ.).

Τὸ ἀγαθοποιὸν λοιπὸν ἢ τὸ κακοποιὸν ἔργον τῆς γυναικὸς ἐμφανίζεται εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτικοῦ βίου. Καὶ ὅπου δεσπόζει ἡ μαγγανεύτρια Κίρκη, οἱ ἄνθρωποι μεταμορφοῦνται εἰς εὐτελέστατα ζῶα· ὅπου δὲ βασιλεύει ἡ ἐνάρετος Φλωριάνη⁵, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀποβάλλει τὰς ζώωδεις ὀρμάς, καὶ τρέπει τὸν βίον του εἰς ἀγαθοεργίας καὶ χρηστοτήτητα. Ὁ Κερτάλιος (Βοκκάκιος) ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τῆς ἀσελγῆς Φιαμμέτας⁶, παριστᾷ ἡμῖν ἐν Κορβακίῳ⁷,

¹ Συβοῦρα, ὁδὸς ἐν Ῥώμῃ, κατὰ τὴν δευτέραν συνοικίαν, τόπος ὁ μᾶλλον συγκαζόμενος τῆς πόλεως, ἔνθα κατοκοῦν αἱ κακοήθεις γυναῖκες, οἱ κουρεῖς, καὶ ἦτο ἐκεῖ καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν ἐδωδῶν· ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὸπον ἀκολασίας. Σ. Μ.

² Bellincion Berti. Ὁ Δάντης ἀναφέρει αὐτὸν εἰς τὸν Παράδ. XV, 112, ὡς ἄνδρα λιτὸν καὶ δέρμα ζῶον περιβεβλημένον, ἢ δὲ σύζυγός του δὲν ἐκαλλώπιζε τὴν ὄψιν. Σ. Μ.

³ Cianghella. Ὁ Δάντης ἀναφέρει αὐτὴν εἰς τὸν Παράδ. XV, 128, ὡς γυναῖκα ἀσελγιστάτην ἐκ Φλωρεντίας ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Tosa, νυμφευθεῖσαν ἐν Ἰμόλῃ μετὰ τοῦ Λίτου Alidosi, αὕτη δὲ μείνασα χήρα διῆγε βίον σφόδρα ἔκλυτον. Σ. Μ.

⁴ Ὁ Δάντης ἀναφέρει αὐτὴν τὴν λέξιν ἐν τῷ Καθαρτ. XXIII, 94-96. Τόπος ὀρεινὸς ἐν Σαρδηνίᾳ, ἔνθα οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες πορεύονται σχεδὸν γυμνοί. Ἐνταῦθα λαμβάνεται, ἐπὶ κακῆ σημασίᾳ, ὡς τόπος ἀκολασίας. Σ. Μ.

⁵ Ἡ ἐνάρετος αὕτη γυνὴ εἶνε ἡ εὐεργετικὴ θεά, ἧτις ἔφερε πρῶτη εἰς τὸν κόσμον τὸν πολιτισμόν, κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ συγγραφέως Γάσπαρη Gozzi. Σ. Μ.

⁶ Αὕτη ἦτο νόθος θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτου, ἧτις ἐρωτευθεῖσα τὸν Βοκκάκιον, διατελοῦσα ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ βασιλέως τούτου 1341, δὲν ἐξῆλθεν ἀγνὴ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔρωτος, ὡς ἡ Βεατρίκη τοῦ Δάντου, ἢ ὡς Λαύρα τοῦ Πετράρχου· ὑπὸ δὲ τὴν ἐπιρροὴν τούτου τοῦ ἔρωτος ὁ Βοκκάκιος ἔγραψε διάφορα ποιήματα, ἐν οἷς ἀναφέρει τὴν Ῥηθεῖσαν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Φιαμμέττα, ἐνῶ τὸ τῆς βασιλοπούδος ὄνομα ἦτο Μαρία. Σ. Μ.

⁷ Corbaccio, ἦτο ὁ λαβύρινθος τοῦ ἔρωτος, ἀ-

(καὶ ἐν μέρει εἰς τὸ Δωδεκάημερον) κώδικα πορνογραφίας. Ὁ φυγὰς Γιβελλίνος (Δάντης), ἐμπνευσμένος ὑπὸ τῆς ἀγνωστῆς Βεατρίκης¹, ἀικοδομεῖ ἐν τῇ Θεῖᾳ Κωμωδίᾳ τὸ μέγιστον μνημεῖον τοῦ ἰδανικοῦ ἔρωτος, καὶ σύνγραμμα δίδει τὸ ἐκπολιτιστικὸν εὐαγγέλιον τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ἡ δράσις τῆς γυναικὸς ἐκτυλίσσεται βεβαίως ἐντὸς στενωτέρων ὁρίων, ἢ εἶνε μᾶλλον ἐμμεσος καὶ ὀρατὴ· καὶ συχναίως ὁ ἄρχων ἔχει τὴν νύμφην του Ἡγερίαν, ἧτις μετριάξει καὶ διορθοῖ τὰς μᾶλλον σοβρὰς πράξεις τοῦ δημοσίου βίου. Ὁ Θεμιστοκλῆς, συμμιλῶν ποτε μετὰ φίλων του, εἶπε δεικνύων τὸν μικρὸν υἱὸν του: εὗτος ὁ μικρὸς παῖς, ὁ παριστάμενος, εἶνε ὁ κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος· διότι αὐτὸς μὲν ἄρχει τῆς μητρὸς του, ἡ δὲ μήτηρ του ἄρχει ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ ἄρχω τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τῶν Ἑλλήνων.

Εἶνε γνωστὸν πόσον μετέσχον ἡ Μαιντενῶν, ἡ Μαρία Φεδορόβνα καὶ ἡ αυτοκράτειρα Εὐγενία εἰς πλείστας κυβερνητικὰς πράξεις Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', Ἀλεξάνδρου Α' τῆς Ῥωσσίας καὶ Ναπολέοντος Γ'.

Καὶ ὅταν ἡ γυνὴ δὲν εἶνε τὸ ἐνεργεῖον αἴτιον τῶν μᾶλλον σημαντικῶν πράξεων καὶ τῶν ῥιζικωτέρων μεταρρυθμίσεων τοῦ κράτους, συμβαίνει νὰ εἶνε τὸ παρορμητικόν, καὶ πλειστάκις τὸ συντελεστικὸν αἴτιον. Ἡ Λουκρητία διὰ τοῦ ἠρωικοῦ θανάτου τῆς διέσεισε τὸν θρόνον τῶν Ταρκυνίων, καὶ ἐσήμανε τὴν ἐναρξίν τῆς Ῥωμαικῆς δημοκρατίας. Τὸ ἀγιώτατον αἷμα τῆς Βιργινίας ἀνεζωπύρηνεν εἰς τὰ ἐξηυτελισμένα στήθη τῶν τέκνων τοῦ Κιρίνου τὸν ἱερὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας, καὶ κατίσχυσε νὰ καταρρίψῃ τὴν αἰσχρὰν τυραννίδα τῶν δεκαδάρχων.

Così l'eterna Roma
In duri ozi sepolta
Femmineo fato avviva un'altra volta.
Leopardi.

(Οὕτω τὴν ἀθάνατον Ῥώμην, ἐν σκληρᾷ ἀκηδῇ βεδυθισμένην, θάνατος γυναικὸς αὐτῆς ἀναθαρρύνει).

Καὶ ὅπως ἐκ γυναικὸς, μυθικῆς ἢ μὴ, ἡ Ἑλλάς κατεσπαράχθη ὑπὸ πολέμου ὀλεθριωτάτου, εὗτω καὶ ἐκ γυναικὸς ὁ Ῥωμύλος καὶ ὁ Τίτος Τάτιος ἔθεντο τέρας εἰς τὰς φονικὰς ἐρίδας μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων. Φραγκίσκος ὁ Α' καὶ Κάρολος ὁ Ε' τοσοῦτον ἐξηνητλήθησαν ἐξ αἰματηρῶν ἐρίδων, ὥστε διακαῶς ἐπεθύμουν νὰ συμφιλιωθῶσι· μὴ εὐρίσκοντες δὲ τρόπον ὅπως καταλήξωσιν εἰς διαρκῆ συμβιβασμὸν, ἀνέθηκαν τὴν τύχην τῶν κρατῶν αὐτῶν εἰς χεῖρας δύο γυναικῶν, τῆς Λουίζης τῆς Σαββίας, μητρὸς τοῦ

τυρὰ σφοδρότατη ἐναντίον γυναικῶς· εἶνε δὲ ἐκ τῶν κατωτέρων ἔργων τοῦ Βοκκάκιου. Σ. Μ.

¹ Βεατρίκη Πορτινάρη, ἡ περιφημὸς Bice (κατὰ συκοπὴν τοῦ Beatrice) τοῦ Δάντου. Σ. Μ.

βασιλείας, και της Μαργαρίτας της Αυστρίας, θείας του αυτοκράτορος· αυτοί δε κατώρθωσαν να διακρίνουν το συγκεχυμένον νήμα, περατώσαναι και υπογράψασαι την αξιοσημειωμένον συνθήκη της Καμβράϊ, ήτις και τούτου ένεκα ώνομάσθη συνθήκη των Κυριών.

Αυτή, τέλος πάντων, ή θρησκευτική κοινωνία διατηρείται και άκμάζει διά της ένδελεχούς συνδρομής της γυναίκος. Η Άθηνά, ή Έστίς, ή Ίσις, ή Μαρία, παρέχουσι καταφανή απόδειξιν. Οι χρησιμοί των θεών έν τη άρχαιοτήτι διδονται διά των Σιθυλλών και των Ιερείων. Τόν Ναζωραϊόν έν τῷ μεγάλῳ έργῳ της ανθρωπίνης απολυτρώσεως ύπηρετούσι μέχρι των ποδών του Σταυρου αί Μαρίας, αί Μάρθαι και αί Μαγδαληναί. Οι εκκλησιαστικοί και οι κοσμικοί συγγραφείς μαρτυροῦσιν ομοφώνως ήλικον μέρος έσχεν ή γυνή έν τη έγκαταστάσει της χριστιανικής θρησκείας. Και ο άπόστολος Παῦλος έν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ της προς Ρωμαίους έπιστολής του, μεταξύ των είκοσι και έννέα προσώπων, εις α στέλλει τόν αδελφικόν άσπασμόν, ως εις κυριωτάτους ύποστηρικτάς της νέας πίστεως, συμπεριλαμβάνει έννέα γυναίκας, ών τινες κοσμεῖ διά της προσωνομίας «έπίσημος», και άλλους ένδοξους δε χρόνους των μαρτύρων παρθένου και έγγαμοῦ παρεδίδοντο εις τόν θάνατον μεθ' ήρωϊσμοῦ ίσου προς τόν των γενναϊότερων άνδρών. Άλλ' ο χριστιανισμός ήδυνήθη να επτύχη τόν θρίαμβόν του διά του προσηλυτισμοῦ του Κωνσταντινου, εις όν συνήργησεν, έπερ και άλλος τις, ή μήτηρ αυτού, ή Αγία Έλένη.

Άφ' έτέρου δε έννε αι γυναίκες, ατινες επιβάλλουσι εις τους Σολομώντας να κλίνωσι γόνυ πρὸ των ειδώλων της Αστάρτης και του Μολώχ; Δέν εινε αι γυναίκες, ατινες ώθοῦσι τους Αρρίγγους της Αγγλίας εις την αιματηροτέραν των επαναστάσεων;

Διά τούτων πιστεύω ότι άρχόντως απέδειξα όποιαν ισχυράν και ευρείαν επίδρασιν άσκοῦσι πράγματι αι γυναίκες έν τῷ σταδίῳ των ανθρωπίνων πραγμάτων· δι' ο και ο Λεοπάρδης έγκαλει αυτός όπως δώσωσι λόγον της καταστάσεως των χρόνων.

Ragion di nostra etade
lo chieggo a voi . . .

(...Λόγον των ημετέρων χρόνων ζητῶ παρ' υμῶν...)

Ναί, παρ' υμῶν των γυναικῶν, ατινες κατέχετε θαυμασίως την τέχνην του κάμπειν τάς ψυχάς προς τὸ δίκαιον ή τὸ άδικον, προς τόν ήρωϊσμόν ή προς την δειλίαν, προς ύψηλά ή χαμηρπῆ φρονήματα, καθ' όσον υμεις εκπροσωπεῖτε τάς Χάριτας ή τάς Έρινύας, τάς Μούσας ή τάς Μαινάδας, ή καθ' όσον υμεις ονομάζεσθε Κορηλιαί ή Τυλλιαί, Αικατεριναι εκ Σιπίνης ή

Λουκρητιαί, Βοργίαί, Έλεονῶραι Πιμεντέλ¹ ή Έρμαι Λεῶναι², Μαργαρίται της Σαβοΐας ή Ιωάνναι της Νεαπόλεως.

Όθεν εάν δέν αληθεύη καθ' όλα ή γνώμη του εκ Γενεύης φιλοσόφου, ότι ο «άνηρ θα μορφοῦται κατ' άρέσκειαν της γυναικός»³, εινε όμως αναμφιβόλως αληθεστάτη ή βήσις του Βινιόλη, ότι ή σήμερον κατάστασις της κοινωνίας, και όη ή των ανωτέρων τάξεων, οφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εις την επιρροήν και την εμπνευσιν της γυναικός⁴. Έκ τούτου έπεται ότι ή γνώμη, ήν ειπον έν τῷ προομίῳ του λόγου μου, ότι ή εκπαίδευσις της γυναικός πρέπει να κινή τὸ διαφέρον ήμῶν τόσοσν όσον και ή του άνδρός, εινε βάσιμος, διότι άρχόντως απέδειχθη πόσον αι γυναίκες εινε αναγκαίαι οὔ μόνον εις τὸ εἶναι, αλλά και εις τὸ εἶναι υμῶν⁵.

[Έπεται συνέχεια]

Η ΘΑΛΑΣΣΑ⁶

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΝΑΥΤΟΥ

Άρχισε τώρα ή ζωή του ναύτη με τὰ δὲλά της. Ζωή και τήξη. Μερμηγκι τέλειο. Μερμηγκι στη δουλειά, ποτέ όμως και στο συναγμα. Τι να βρῆς, τί να συνάξης; Μεροδουλι, μεροφαί. Ένα ζευγάρι ποδήματα, ένας μισθός. Ένας μουσαμάς, άλλος μισθός. Ένα γλέντι στο Κιμέρ αλτί, τρίτος. Ένας μῆνας δίχως δουλειά· έξη μῆνες χρέος. Σύρε να κάμης κομπόδεμα και να κυβερνήσης σπίτι. Δόξα νάχη ο Χάρος που μου τὸ εκλεισε γρήγορα· πέθανε ή καπετάνισσα στο χρόνο άπάνω κ' έτσι ξενοιάσαμε. Από καράβι σε καράβι, από καπετάνιο σε καπετάνιο, από ταξειδι σε ταξειδι, δέκα χρόνια τὰ εκλεισα στη θάλασσα. Ζωή βασανισμένη· μιὰ χαρά-τρεις τρουάρες. Όσο να

¹ Έλεονῶρα Πιμεντέλ μαρκεζσία Φονσέκα, γεννηθεῖσα έν Νεαπόλει 1768 εκ ευγενούς οίκου· εκαλλιέργησε τάς επιστήμας, συνέταττεν έφημερίδα τόν Νεαπολίτην Μηνύτορα. Αναμιχθεῖσα εις τὰ πολιτικά, οπαδός των νέων ιδεών, συνελήφθη και κατεδικάσθη εις τήν άγχόνην. Σ. Μ.

² Έρμα Λιῶνα ή Λεῶνα, διάσημος έταίρα, γυνή ώραία, χρησιμεύσασα πρώτον εις διασήμους ζωγράφους ως πρότυπον γυμνῆς καλλονῆς. Πράσθη αυτής ο ευγενής Κάρολος Γρεβίλ· ειτα ο θεός του Αμιλιτων. ύστερον ο ναύαρχος Νέλσον. Καίτοι από τούτων πλουτήσασα, απέθανε πτωχή έν Calais τῷ 1815, έν πενήντῳ πανδοχείῳ, σπαταλήσασα μετά τινος ασώτου νέου πᾶσαν την περιουσίαν της. Σ. Μ.

³ Rousseau. Σημειώσις 7^η εις τόν περι Άναγεννήσεως των Έπιστημῶν και των τεχνῶν λόγον.

⁴ Σημειώσις περι τινος ψυχολογίας των φύλων, υπό του συγχρόνου καθηγητοῦ και συγγραφέως Τίτου Βινιόλη.

⁵ Βαλτάσαρ Καστιλιῶνης il Cortigiano III, LX.

⁶ Τέλος· ίδε σελ. 18.

είπης «Κύρι' έλέησον» πάλι «Παναγία βόηθα!» Τὰ λόγια του πατέρα μου νυχτόημερα στ' αὔτιάμου. Μὰ τί τ' όφελος; Βάρε του μαχαιριοῦ γροθιά· χτύπα τὸ κεφάλι σου στο κατάρτι· τὸ κατάρτι δέν σπάει. "Αν είχα κ' εγὼ ένα κλῆμα στη στεριά, πέτρα μαύρη θα έρριгна. Μὰ πού τὸ κλῆμα; Απόφασι τὸ πῆρα. "Η τὸ κῆμα θὰ με φάγη ή θὰ με δώση πετσά και κόκκαλο άχρηστον στον κόσμο. Καλά λοιπόν· ζωή χαρισάμενη! Δουλειά και διασκείδασι. Τάχα μήπως ήμουν μόνος εγὼ. Όλος ο ναυτοκόσμος έτσι δέρνεται. Έκαμα σε τόσα καράβια· είδα και τους ξένους, μὰ δέν εζήλεψα την τύχη τους. Παντού ίδια ή ζωή του ναύτη. Βρισές από τόν καπετάνιο, από τόν φορτωτή καταφρόνια, φοβέρες από τή θάλασσα, σπρωξιματ' από τή στεριά. "Όπου κι' αν γυρίσης στα κόντρα βρίσκεσαι.

Μιὰ φορά που ήρθα στον Πειραιά με μιάν εγγλέζικη φρεγάδα είπα να πάω στην πατρίδα. Από τότε που έφυγα με τόν καπετάν Καλιγέρη δέν εγύρισα ποτέ. Η τύχη μ' άρπαξε στα φτερά της και μ' εγύρισε σβούρα στη γῆ. Πῆγα, βρήκα τὸ σπίτι μας χάρβκλο· τόν τάφο της μάνας μου χορταριασμένον και μιὰ μικρούλα μου αγαπητική σωστή άντρογυναίκα. Έκαμα τρισάγιο της μάνας μου, άναψα ένα κερι στην ψυχή του πατέρα μου, έρριξα και δυο ματιές στην παλιά μου αγαπή. Στη δεύτερη ματιά έφριξα όλοκορμος.

— Ποιός ξέρει, επικροσυλλογίσθηκα· ποιός ξέρει αν άκουα του πατέρα μου τὰ λόγια τάχα, δέν θα ήμουν σήμερα ο άντρας της Μαρίας.

Ο πατέρας της ο καπετάν Πάραρης ήταν παλιός καρβοκύρης, συνομηλικός του δικου μου. Έστάθη τυχερός στη θάλασσα, την τρύγησε καλά, ηῦρε την εποχή, εγύρασε ξεροχώραφα και τὰ εκκαμε περιβόλι· εμουντζωσε για πάντα τὸ ταξειδι.

Την άλλη την ήμερα δέν έφυγα όπως είχα σκοπό· οὔτε την άλλη. Οὔτε αποδόμαδα. Δέν ξέρω τί μ' έκράταγ' εκει· δουλειά δέν είχα. Μὰ κάθε στιγμή στον νου μου ερχόταν λυγροσβύστης ο ίδιος συλλογισμός.

— Αν άκουα του πατέρα μου τὰ λόγια, τάχα δέν θα ήμουν σήμερα ο άντρας της Μαρίας.

Κ' εκοβα βόλτες κάτω από τὸ σπίτι της. Έπιανα κάθε κοντοβραδυ τόν δρόμο που θα πήγαινε στο πηγάδι για νερό να της πάρω μιὰ ματιά. Τι τὰ θές, τί τὰ γυρεύεις. Την αγαπήσα τη Μαριά. Όταν την εβλεπα να διαβαίνει χαμηλοθώρα, λεβεντοπερπάτητη με στήθη μεστωμένα και τὰ μαλλιά, τὰ κατὰμαυρα μαλλιά της ανεμιστά στις πλάτες, πόθον αισθανόμουν να τρέξω μαζί της, να κολλήσω στρείδι άπάνω της. Τὰ μάτια της τ' άμυγδαλωτά και μαύρα μου εδιναν ύπόσχεσι να με φέρουν σε μιὰ κοιτίδα ήσυχη,

εὔτυχισμένη, ακούνητη· και ο κόρφος της σε κόρφους άλλους πλέον γαληνεμένους και άμμόστρωτους, να δέση ο ναύτης άφοβα τη βαρκοῦλά του. Η άστασία φαίνεται που έχουμε καθημερινά γύρω μας· τὰ κύματα, ο ούρανος, ή γῆ, τ' αποδόσιδα της, οι άνθρωποι, ίδια ή ζωή μας, αἰώνια μεταβατική και άλλοπρόσαλλη κουράζει την ψυχή. Αναγκαστικό ίσοζύγισμα θέλει να φέρη ή φύσις την σταθερότητα. Θέλει ο νους κάποιο μέρος για να κολλήση νυχτόημερα, αφού τὸ σῶμα νυχτόημερα τρέχει και δέρνεται. Και βρίσκει μόνος του την γυναίκα, την παντρεία. Μικρό εινε τάχα όταν εσύ γυρίζης βαρικόπορος τόν κόσμο να ξέρης κάποιαν άκρη που σ' αγαποῦν και σ' απαντέχουν ανυπόμονα; Ο μαγνήτης που μ' έσυρε άπραγο παιδι μιὰ φορά στη θάλασσα, ίδιος και μεγαλείτερος τώρα μ' έσερνε άντρα μεστωμένον στη γυναίκα. Με την ίδια τύφλα και το ίδιο πάθος έρρίχθηκα στ' αγνάρις της πεντάμορφης. Εκει εβλαλα προξενητή τόν καπετάν Καλιγέρη· εδῶ τή γρηά Καλομοίρα, προξενήτρα ξακουσμένη στο νησί.

— Δέν φεύγω αν δέν πάρω απόκρισι· έσυλλογίσθηκα.

Η προξενήτρα όμως τὰ κατάρφε μιὰ χαρά. Ζάχαρη εβλασε στα λόγια της κ' επλάνεσε κορίτσι και πατέρα εὔθως.

— Να σου είπω· μου λέγει ο καπετάν Πάραρης ένα βράδυ παραμέρα. Ο σκοπός σου καλός και τίμιο τὸ φέρισμό σου. Δέν θέλω και καλύτερο να μπάσω σπίτι μου παρα τὸ γιό του φίλου, του αδερφου μου. Τὸ Μαριά εινε δικό σου· με μιὰ συμφωνία όμως. Θ' άρνηθῆς τη θάλασσα. Εκεινο που ελεγε ο πατέρας σου τὸ λέω κ' εγὼ. Δέν έχει πίστι, δέν έχει έλεος. Θα την αφήσης λοιπόν τη θάλασσα.

— Μὰ τί να κάμω; του είπα· πῶς θα ζήσω; Ξέρεις καλά πῶς άλλη τέχνη δέν εμαθα.

— Τὸ ξέρω. Μὰ τὸ Μαριά έχει τὸ δικό του. Μου φάνηκε πῶς με ράπισε.

— Λοιπόν θα πάρω γυναίκα να με τρέψη, του είπα κατακόκκινος.

— Όχι, δε θα σε τρέψη· μή θυμώνης. Δέ θέλω να σε προσβάλω. Θα δουλεύεις· θα δουλέψετε κ' οι δυο. Εἶνε τὸ περιβόλι, εινε τ' άμπέλι, εινε τὸ χωράφι. Δουλευταδες καρτεροῦν.

Η αλήθεια εινε πῶς δέν ήθελα και τίποτ' άλλο. Τη θάλασσα την άρνιόμουν και την άπαρνιόμουν. Είχα καταστήσει σαν τόν Άγιο Ηλιᾶ που πήρε στον ώμο τὸ κουπί και ανέβη τὰ βουνά ζητώντας κατοικία εκει που οι άνθρωποι δέν ήζεραν οὔτε τ' όνομά του. Οὔτε να την ιδῆ οὔτε να την άκούση πλέον ήθελε. Παρόμοια κ' εγὼ. Οὔτε τ' όνομά της οὔτε τὸ χρώμα της. Τὰ κάλλη της δέν είχαν για μένα μυστικά· τὰ μάγια ελύθηκν.

— Σύμφωνοι, του είπα· ἔχεις τὸ λόγο μου.

*

Τρία χρόνια ἔκαμα μὲ τὸ Μαριῶ ἀπάνω στὸ Τραπί, χωρὶς τοῦ πεθεροῦ μου. Τρία χρόνια ζωὴ ἀληθινή. Ἐμαθα τὴν ἀξίνα κ' ἐδοῦλεκα μαζί της τὸ περιβόλι, τ' ἀμπέλι, τὸ χωράφι. Πῶς ἐπέφτανε ὁ καιρὸς δὲν τὸ κατάλαβα. Δουλεῖα καὶ ἀγάπη. Τώρα σκάφατε, τώρα τρέχαμε κάτω ἀπὸ τὶς κιτριές σὰν πουλαράκια πρωτό-βγαλτα. Τῆς ἔλεγα καὶ μοῦ ἔλεγε· τὴν φίληγα καὶ μ' ἐφίληγε. Ἐμαθα νὰ σκαλίζω τὶς κιτριές, νὰ κλαδεύω τ' ἀμπέλι, νὰ ὀργώνω τὸ χωράφι. Νὰ κόβω τὸ φθινόπωρο τὰ κίτρα, νὰ τρυῶ τὸν Ἄγουστο τὰ σταφύλια, νὰ θερίζω τὸν θεριστὴ τὰ στάχια. Εἶχα πενήντα τάληρα τὸ χρόνο ἀπὸ τὸ κίτρο, εἴκοσι ἀπὸ τὸ κρεσί, ἀπὸ τὸ σιτάρι σαράντα· χωριστὰ ὁ σπόρος καὶ ἡ φάκνα τοῦ σπιτιοῦ. Πρῶτη φορὰ ποῦ εἶδα ζωντανὴ στὰ χέ-ρια μου τὴν ἀμοιβή. Πρῶτη φορὰ ποῦ αἰσθάνθηκα εὐγνωμοσύνη στὸν κόπο μου καὶ ἀνταπόδοσι. Τὸ ἄλλο χῶμα ἔκανε χίλιους τρόπους, χρώ-ματα, σχήματα, μυροδιές, καρπούς καὶ ἀνθη-γιά νὰ λαλήσει, «εὐχαριστῶ» νὰ μοῦ εἴπῃ ποῦ τὸ δοῦλεκα. Ἄνοιγα τ' ὄργωμα καὶ τ' ὄργωμα ἔμενε πιστὸ στὴ θέσι του, ἐδεχόταν τὸν σπόρο, ζηλιάριο τὸν ἐκρυβε ἀπὸ τὰ πετεινά, ἐξέστεινε καὶ τὸν νότιζε ὡς ποῦ τὸν εἰδεινε πάλι στὰ μά-τια μου ὀλόδροσον, χλωροπράσινον, χρυσαφένιον σὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: Κύττα πῶς τὸν ἀνάστησα. Ἄλαφρωνα τὸ κλῆμα ἀπὸ τὸ περιττὸ βάρος του καὶ τὸ κλῆμα εὐθύς ἀκαρῶντας, λέγεις ἀπὸ συγκίνηση, ἐτιναζόταν χαρωπὸ, τὰ μάτια του ἀνοιγε σὰν πεταλοῦδα κ' ἐξάφα ἐπρόβαλλε στα-φυλοφορτωμένο. Ἐκαθάριζα τὴν κιτριὰ κ' ἐκείνη βεργολυγερή, πανώρηκα, ἐψήλωνε φουντωτὴ κα-μαρωτὴ, μοῦ χάριζεν ἴσκιον στὰ μεσημερνὰ κά-ματα καὶ ὕπνον ἀρωματισμένο τὶς νύχτες, τὸ εἶναι μου ὄλο ἐδρόσιζε μὲ τὸν χρυσοξανθὸ καρπὸ της. Ἄ! ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὴ γῆ ποῦ τῆς ἔδω-κεν αἰσθημα. Ὅχι ἐκείνο τὸ ἀναίσθητο στοιχεῖο ποῦ τ' ἀυλακῶνεις καὶ τρέχει νὰ σβύση τ' ἀχνάρι σου σὰν νὰ μὴ θέλῃ ν' ἀφήσῃ ἄλλος σημάδι στὴν αἰωνιότητα· ποῦ τὸ καλοπιάνεις, τὸ παινεύεις, τὸ τραγουδᾷς κ' ἐκείνο σὲ σπρώχνει σὰν νὰ σοῦ λέγῃ «τί θές ἐδῶ!» καὶ βρυχέται νὰ σοῦ ἀνοίξῃ τὸν λάκκο τίγρις ἀνήμερη. Ὁ Κᾶης θαλασσινὸς ἐπρεπε νὰ πάῃ ἐπειτ' ἀπὸ τὸ κακούργημά του.

Καθε ἡλιοβασίλεμα ἀνεβάναμε στὸ χωριό. Μπροστὰ ἐκείνη μὲ τὰ κατωκίματα κουδουνοστό-λιστα καὶ παιγινοῦδρα· πίσω ἐγὼ μὲ τὸ ξινάρι στὸν ὄμο καὶ τὴ μοῦλα φορτωμένη καψόξυλα. Ἄναβε τὴ φωτιά τὸ Μαριῶ νὰ ετοιμάσῃ τὸ δεῖπνό μας. Ἄναβα κ' ἐγὼ τὴν πίπα μου στὸ κατῶφλι ξαπλωμένος, ἀνάμεσα στὸ ξανθὸ ἀγί-οκλῆμα ποῦ ἐσάλωνε πασίχαρο στοὺς τοίχους,

δίπλα στοὺς βασιλικούς, τοὺς δύοσμοις, τὶς μαν-τζουράνες, ποῦ δὲν ζητοῦσαν παρὰ λίγο σκάλι-σμα, κόμπο νεράκι γιὰ νὰ μὲ λούσουν μὲ τ' ἀρώ-ματα καὶ τὴ χάρι τους.

— Καλὴ σπέρα.

— Καλὴ σου σπέρα.

— Καλὴ νύχτα.

— Ὄρα σου καλὴ.

Ἄλλαζα καρδιοστάλαχτες εὐχές μὲ τοὺς δια-βάτες συντοπιῆς μου. Δὲν ἐκύνταζα πλέον τὸν οὐρανὸ, δὲν ἐξέταζα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ θέσι, τὸ τρεμολάμπημα τῶν ἀστρων, τοῦ ἀνέμου τὸ φύ-σημα, τῆς πούλιας τὴν ἀνατολή. Καὶ ὅταν ἀργὰ στῆς γυναίκα μου ἀρχίζα τὴν ἀγκυλιά, ποῖος κόρφος καὶ ποῖο λιμάνι πλάνο ἤμπορούσε νὰ χα-ρίσῃ τὴν εὐτυχία μου.

Ἔτσι ἐπέφτανε ὁ δεύτερος χρόνος κ' ἐμπήκαμε στὸν τρίτον. Μιὰ κυριακὴ τοῦ Φλεβάρη κατέ-βηκα μὲ τὴ γυναίκα μου στὸν Ἀϊνικόλα. Ὁ ξάδερφός της ὁ καπετὰν Μαλάμος ἐθάριζε τὸ μπρίκι του καὶ μᾶς εἶχε καλεσμένους στὴ χαρὰ. Ἦταν ὡραία ἡμέρα — ἀρχὴ τοῦ πόθου μου. Ὁ ταρσανᾶς γεμάτος μαδέρια, κατάρτια, σανίδες, πελεκούδια, ροκανίδια πλήθος. Ὁ ἀέρας παρά-μεστος ἀπὸ τὴν ἄρμη τοῦ νεροῦ, τὸ ἄρωμα τοῦ νωποῦ ξύλου, τὴ βρειὰ ὀσμή τοῦ κατραμιοῦ, τῆς πίσας, τῶν σχοινιῶν. Λόφοι τὰ στουπιά, σω-ροὶ τὰ σίδηρα. Καὶ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς ἀκρο-γιαλιάς βερκοῦλες ὠμορφοβαμμένες, μπρίκια ἀνα-σκελωμένα, γολέτες ξερμάτωτες, καρῖνες ἀμα-κιασμένες καὶ στρεϊδοφόρτωτες, σκελετοὶ κἀκινιῶν, σκούνας, τρεχαντηριῶν, ἄλλοι μὲ τὸ κοράκι μό-νον καὶ τὸν σταυρὸ, ἄλλοι ντυμένοι ὡς τὴν κου-παστή, μισοτελειωμένοι ἄλλοι. Ὅλα τοῦ ναυτό-κοσμου τὰ συνεργὰ, τὰ ὄνειρα, οἱ φιλοδοξίες, οἱ ἀπλοὶ πόθοι καὶ οἱ μεγάλες ἐλπίδες ἀπὸ τῶν μαστόρων τὰ χέρια ξυλόχτιστες, ἔστεκαν ἐκεῖ στὴν ξανθὴν ἀμμουδιά μὲ ζωηρὴ τὴν ἐκφρασι. Οἱ καλεσμένοι — τὸ νησι ὀλόκληρο — γέροντες, παιδιὰ, γυναῖκες καὶ γριές γιορτηνοντυμένοι ἐγύ-ριζαν ἀνάμεσα στὰ σκαριά, ἐπιδούσαν μέσα τὰ παιδιὰ, τὰ ψηλαφοῦσαν οἱ ἄντρες, τὰ καμάρω-ναν, τοὺς μιλοῦσαν πολλές φορές, ἔλεγαν τὴν ἀξία τους, ἐχτιμοῦσαν τὴ γοργάδα τους, ἐσυμ-βούλευαν οἱ ἀπόμαχοι τὸν πρωτομάστορα γιὰ τὸ καθετί, ἐμετροῦσαν τὴ χωρητικότητά του, ἐλο-γάριαζαν τὰ κέρδη του. Καὶ τέλος ἐφθάναν στὸ συμπέρασμα νὰ εὐχηθοῦν τοῦ καραβοκύρη — Καὶ τὸ καρφὶ τοῦ μάλαμα.

Τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Μαλάμου ὄρθο στὴ σκάρα του, λυγερόκορμο μὲ τὴν πλώρη σπαλωτὴ, στεφανοζωσμένη τὴν πρύμη, μὲ τὰ ποντήλια του ἀπλωτὰ ζερβόδεξα, ἐμοιαίζε σαρανταποδαροῦσα κοιμάμενη στὴν ἀμμουδιά. Ὁλογάλαζη ἐμπρός ἢ θάλασσα ἄστραφτε καὶ ἐπαιγινοῦσε κ' ἐφτανε γλῶσσες-γλωσσίτσες στὰ πόδια του, τὸ ράντιζε

μὲ τὸν χλιαρὸν ἀφρὸ της, τὸ μύρωνε μὲ τὸν ἀρ-μυρὸν ἀνασασμὸ της καὶ τοῦ κελადοῦσε μυστικὰ κ' ἐμπιστευμένα. «Ἐλα, ἔλα τοῦ ἔλεγε, νὰ σὲ πλαγιάσω στοὺς κόρφους μου νὰ σ' ἀναστήσω μ' ἓνα μου φίλημα· ψυχὴ νὰ σοῦ δώσω καὶ νεῦρα καὶ περπατησιὰ. Τί κάθεται ἀκόμη ἄψυχο ξύλο καὶ βάρυπνο. Δὲν ἐβαρέθηκες τοῦ δάσους τὴν νάρκη καὶ τὴν ἀβουλή ζωή; Ντροπὴ σου! Ἐβγα νὰ παλαίψης μὲ τὸ κύμα καὶ νὰ τὸ νικήσης· ὀρ-μησε στηθαῖο νὰ ξεσχίτης κουρέλια τὸν ἄνεμο. Ἐλα νὰ γίνης φθόνος τῆς φάλαινας, σύντροφος στὸ δελφίνι, τοῦ γλάρου ἀνάγκυσις, τραγοῦδι τῶν ναυτῶν, καύχημα τοῦ καπετάνιου σου. Ἐλα χρυσὸ μου ἔλα!...» Κ' ἐκείνο τὸ ἄπραγο λέγεις ἐμαχνητιζόταν στὴν ὄψι της, ἄρχισε νὰ τριζυβόλῃ ἔτοιμο ν' ἀφήσῃ τὴν κλίνη του.

Ὁλόγυρα οἱ καλεσμένοι, ὁ καπετὰν Μαλάμος ξεροξυρισμένος σὰν γαμπρὸς μὲ τὴν τσόχηνη βράκα καὶ τὸ μεταξωτὸ ζωνάρι· δίπλα του ἡ κα-πετάνισσα ντυμένη στὰ μεταξωτὰ ἄστραφταν κ' οἱ δύο τους σὰν νὰ ἔκαναν πάλι τοὺς γάμους τους. Καὶ τὸ βιολί, τὸ λαγούτο, τὸ νάϊ ἔχυναν περίγυρα ἤχους ἀρμονικούς, τρελοῦς, λέγεις κ' ἤθε-λαν νὰ σπείρουν τὴν ἀγαλλίασι στὰ τετραπέ-ρατα.

Ἐγὼ — τί νὰ σοῦ εἰπῶ — δὲν ἐχαίρομαι καθόλου. Καθισμένος στ' ὀρθολίθι κατὰνακρα ἔβλεπα τὴ θάλασσα νὰ φτάνῃ στὰ πόδια μου καὶ κάποιον θλιψὶς μοῦ ἐσφιγγε τὴν καρδιά. Ἐπειτ' ἀπὸ χρόνια πάλιν ἔβλεπα τὴν πρώτη μου ἀγάπη, νῆα πάλι, ὡραία, γαλαζοντυμένη, γελαστή, χαρούμενη. Ἐπίστεψα πῶς μ' ἐκύν-ταζε κατὰματα, πῶς ἐμιλοῦσε θλιμμένα, πῶς μ' ἐθριζε παραπονιαρικά.

— Ἄπιστε, ἀπατεῶνα, δειλέ!...

— Πίσω μου διάτανε! εἶπα κάνοντας τὸν σταυρὸ μου.

Ἦθελσα νὰ φύγω· ἀλλὰ δὲν βάσταγαν τὰ πόδια μου. Μολύβι τὸ σῶμα ἐκόλλησε στ' ὄρθο-λίθι καὶ τὰ μάτια μου, τ' αὐτιά, ἡ ψυχὴ μου ὅλη παραδομένη στὸ κύμα, κολακευμένη ἄκουε τὸ μεγαγχολικὸ παράπονο·

— Ἄπιστε, ἀπατεῶνα, δειλέ!...

Λίγο ἔλειψε ν' ἀρχίσω τὰ δάκρυα. Τὸ μῖσός μου, ἡ τυραννία, τὰ κακά της, οἱ ἀγρύπνεις καὶ ὁ κάματος ὅλα τὰ ἐδιώξα εὐθύς σὰν κακά ὄνει-ρα. Δὲν κράτησα παρὰ τὶς πρῶτες χάρες, τὸ μεθύσι ποῦ μὲ πότισε, τῶν ταξειδιῶν τὴ γλύκα, τῶν κινδύνων τὴν μαγικὴ ἀνατριχίλα, τῆς σω-τηρίας τὴν ἀπόλαψη, τὴν ἀσυλλόγιστη ζωὴ. Κύτταξε! ὅλα πῆγα καὶ τ' ἄφησα γιὰ μιὰ γυ-ναίκα!

— Ἐ πουλί μ' τί συλλογιέσαι; ἀκούω δι-πλα μου φωνή.

Καὶ βλέπω τὸ Μαριῶ, πάντα ὄμορφη καὶ γε-λαστή μὲ τὸ λεβέντικο ἀνάστημά της, τὰ ὄρο-

σερὰ χεῖλη, τοὺς μεστωμένους κόρφους, τὰ μάτια της τὰ λαμπρὰ καὶ τὰ κατὰμαυρα μαλλιά της. Ἐσάστισα, λέγεις καὶ μ' ἐπίασε νὰ τὶς κάνω ἀπιστίες.

— Τίποτα, ἐψιθύρισα, τίποτα... Πιάσε με νὰ σηκωθῶ γιὰτὶ ζαλιστήκα.

Κ' ἐπιάσθηκα, ἐγατζώθηκα ἐπάνω της σὰν νὰ φερόμουν μῆπως μὲ συνεπάρῃ στὰ κύρ σκότη ἢ ἄβυσσος. Ὁ παππᾶς μὲ τὰ ἱερά του ἄμφια ἐδιά-βαζε τὴν εὐχὴ στὸ πλεούμενο. Ὁ πρωτομάστο-ρης ἄρχισε τὰ προστάγματα.

— Φόρα τὸ πρυμὸ ποντίλι!

— Φόρα τὸ πλωριό!

— Φόρα σκόντρα καὶ σκαρί!...

Ἐνα μὲ τ' ἄλλο τὰ στηρίγματα ἔφευγαν ἀπὸ τὴ σκάρα καὶ τὸ μπρίκι ἄρχισε νὰ ταλαντεύεται μουδιασμένο θαρρεῖς ἀπὸ τὴν τόση ἀκινήσιον, ἄτολμο ἀκόμη στὸ νέο του στάδιο. Τὰ παιδιὰ ποῦ εἶχαν ἀνεβῆ ἀπάνω του ἔτρεχαν ἀπὸ πρύμη σὲ πλώρη, ἀπὸ πλευρὸ σὲ πλευρὸ μᾶζι ὅλα, μὲ τὸν κορφὸ θόρυβο κοπαδιοῦ προβάτων.

— Γιούργια! ἔκραξε μιὰ στιγμὴ ὁ πρωτο-μάστορης.

Καὶ μὲ τὸ σύγκαιρο σπρώξιμο τῶσων στηθῶν τὸ πλοῖο ἐστέναξεν, ἐταλαντεύθη κ' ἐγλύστρησε τέλος στὰ νερὰ σὰν πάπια, μᾶζι μὲ τὸ ἀμού-στακο πλήρωμά του.

— Καλοτάξειδο, καπετὰν Μαλάμο, καλοτά-ξειδο! καὶ τὸ καρφὶ τοῦ μάλαμα! ἐφώναξεν ὁ ναυτοκόσμος βρέχοντας τὸ ἀντρόγυνο μὲ θάλασσα.

Μὰ ἐκείνη τὴν ὥρα ἓνα παιδί στὸ τρέξιμό του ἐχτύπησε κάπου στὸ μπρίκι κ' ἐπλατάγισε λι-πόθυμο στὴ θάλασσα. Δὲν χάινω καιρὸ, πηδῶ μέσα μὲ τὰ ρούχα μου. Δυὸ βουτιές κ' ἔσυρα τὸ παιδί ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἐσυρα ἐκείνο μὰ ἐμπλέ-χθηκα ἐγὼ ἀλύτρωτος στὰ δίχτυά της. Ἀπὸ τότε ἔφυγεν ὁ ὕπνος, ἡ ἡσυχία, ἡ χαρὰ ἀπὸ κοντὰ μου. Ἐκείνο τὸ θαλασσοβούτημα, τὸ χλιαρὸ νερὸ ποῦ ἀγκάλιασε τὸ κορμί μου ἔσυρε τὴν ψυχὴ σκαθάκι κατόπιν του. Τὸ ἐθυμῶμαι κ' ἐνοιωθα ρεῦμα ἠλεκτρικὸ νὰ σέρνῃ στὴ ραχοκοκκαλιά μου ζεστὰ φιλήματα. Ἄνοιχτά τὰ μάτια κ' ἔβλεπα μπροστὰ μου παρθένα γαλαζοντυμένη, ὀλογέλα-στη, ὀροσάτη νὰ μοῦ γνέφῃ ἀπὸ μακρὰ καὶ νὰ μοῦ λέγῃ. — Ἐλα!

Δὲν ἐπίασα πλέον δουλειά. Ἐδοκίμασα νὰ πάω στὸ περιβόλι, στὸ χωράφι, στ' ἀμπέλι· ὅλα στε-νόχωρα σὰν Κόλαση. Ὁ ἴσκιος τῆς κιτριᾶς μοῦ φάνηκε βαρὺς καὶ ἄνοστος· τὰ κλῆματα μὲ τοὺς κόμπους σιχαμερὰ σὰν πόδι τῶ ἀστακοῦ. Τὰ ὄργωματα πρόστυχα. Ἐγύριζα ὀλημερὶς στ' ἀκρο-γιαλί, ἐβούταγα μὲ ἡδονικὴν ἀνατριχίλα στὸ νερὸ, ἀχόρταγα ἐρροποῦσα τὴν ἀρμυρὴ μυρουδιά, ἐκυλιόμουν μακάριος στὰ φύκια σὰν μεταξοπού-πουλα, ἐκυνήγουν ἀχίνους καὶ καθούρια. Συχνὰ ἐκατέβην στὸ λιμάνι καὶ δειλὰ ἐπλησίαζα τὶς

συντροφικές των ναυτικών ν' ακούσω κουνέντα για τ' άρμενα, για ταξείδια, για τρικυμίες και ναυάγια. Εκείνοι όμως δεν εγύριζαν καθόλου να με είδουν. Χωριάτης βλέπεις εγώ, παλιογεωργός· εκείνοι γεμιτζήδες, άγριοδέλφιοι. Τ' έχει να κάμη ή λεύκα με τὸ λάπατο· πὼς θὰ σκύψη ἀπὸ τὸν τόσο ψῆλο νὰ ἰδῆ τὰ πόδια της! Οὐτε μ' ἐλογάριαζαν στὴ συντροφιά τους. Οἱ νεώτεροι, τὰ ναυτόπουλα μ' ἐκύτταζαν με τὸση ἐκπληξη σὰν νὰ ἔλεγαν: μωρὲ ποῦ βρέθηκε αὐτὸ τὸ ζωτικὸ! Οἱ παλαιότεροι, μιὰ φορὰ σύντροφοι καὶ φίλοι, ἀξίωνα νὰ μοῦ λέγουν κάποτε με ἀνάμπαϊγμα.

— Ἐσὺ Γιάννη ἔδεσες γιὰ καλὰ τὴ μπαρού-
μά σου. Οὐδ' ἀνεμο οὐδὲ θάλασσα φεβᾶσαι πιά.
Ἄραξες.

Κ' εἶχαν τέτοια ἔκφρασι στὰ μάτια τους ποῦ ἐδιάβαζα: Πάει, πέθανες, δὲν ζῆς πλέον στὸν κόσμο! Καὶ πεισιμωμένος, ἐφευγα πάλι στ' ἀκρο-
γιαλὶ νὰ εἰπῶ τὴ θλιψί μου στὰ κύματα. Τέλος ἔκανα καρδιάκια, καὶ καρδιάκια περιτέχνα τὴν μετὰ μετὰ κάρτια ἀπὸ πριναρί στὴ μέση, μετὰ πλάμαρια καὶ πανιά καὶ μετὰ τὴν πύρινη φαντα-
σία μου ποῦ τὸ ἔκανε μπάρο τρικουβερτο. Γύ-
ρισα πάλι στὰ πρῶτα χρόνια μου.

Τὸ Μαριῶ μ' ἔβλεπε κ' ἔκανε τὸν σταυρὸ της.

— Παναγία μου, παλάβωσε ὁ ἀντρας μου!
ἔλεγε ἀνήσυχη.

Κ' ἔταζε λαμπάδες στὴν Τηνιακιά, ἐπήγαινε ζυπόλυτη στὰ ἐξωκλήσια, ἐδιάβαζε τὰ ρουχά μου κ' ἐστήθηχοτυπιόταν μερόνυχτα γιὰ νὰ πείσει τοὺς ἀγίους νὰ με φέρουν στὰ λογικά μου.

— Τί τὰ πᾶς τί τὰ γυρεθεῖς Μαριῶ, τῆς λέγω μιὰν ἡμέρα. Οὐτε τὰ τάματα οὐτε οἱ ἄγιοι ὠφελοῦν στὴν ἀρρώστια μου. Ἐγὼ εἶμαι παιδὶ τῆς θάλασσας. Μὲ κράζει καὶ θὰ πάω. Θεὸς τόρα θεὸς ἀργότερα θὰ γυρίσω πάλι στὴν τέχνη μου. Δὲν μπορῶ ἀλλοιῶς νὰ ζήσω.

Καθὼς τ' ἄκουσε ἡ ἔρμη, ἐντύθηκε στὰ μαῦρα. Τώρα ἐνοιωσε τὸ φεῖδι ποῦ τὴν κρυφοδάγκανε τόσον καιρὸ.

— Τὴν τέχνη σου! λέγει· ναύτης θὰ πᾶς νὰ γένης· θὰ καταντήσης ναύτης πάλι!

— Ναί· ναύτης· δὲν μπορῶ. Μὲ κράζ' ἡ θά-
λασσα!...

Μὰ ποῦ ἐκείνη. Νὰ μὴν τὸ ἰδῆ, νὰ μὴν τ' ἀκούσῃ. Ἄρχισε τὰ δάκρυα, τὰ παρακάλια· ἔρριχνόταν ἀπάνω μου, μ' ἔστερνε στοὺς κόρφους της, μ' ἐσκέπαζε με φιλιὰ. Ἦθελε νὰ μοῦ δείξῃ τὰ ναυάγια, τοὺς κινδύνους, τοὺς κόπους, ζη-
λιάρα στὴν ἀγάπη της. Ἐβριζε τὴ θάλασσα, τὴν ἐφεγάδιαζε, τὴν ἐκαταριόταν, λέγεις κ' ἦταν γυναικί. Τοῦ κάκου! Οὐτε οἱ κόρφοι της, οὐτε τὰ φιλιὰ της μ' ἔδεναν πλέον. Ὅλα μοῦ φαί-
νονταν ἄνοστα· καὶ τὸ κρεββάτι ἀκόμα.

Ἐνα ἠλιθιασίλημα ποῦ καθόμουν συλλογι-
σμένος στὸ ἀκρωτήρι, βλέπω ἀντίκρου μου μιὰ

φρεγάδα με γιομάτα πανιά. Θεόρατη πέτρα, ἔλεγε στὴ θάλασσα. Ὅλα της τὰ ξάρτια ἐξε-
χώριζαν ἓνα κ' ἓνα στὸν γλαυκὸν αἰθέρα θαυ-
μάσια. Εἶδα τοὺς φλόκους, τὶς μαῖστρος, τοὺς παπαφίγγους, τὶς γάμπιες, τοὺς τρίγγους, τὰ πόμολα. Μωρὲ καὶ τὸ συτρόπι ἤμπορῶ νὰ εἰπῶ πὼς εἶδα. Τὸ μάτι μου παντοδύναμο ἔκανε κρύ-
σταλλο τὸ ξύλο κ' ἔφτανε στὰ ἐγκατὰ του. Εἶδα τὴν κάμαρη τοῦ καπετανίου ὁμορφοστολι-
σμένη, μετὰ τὸν Ἀϊνικόλα ψηλά καὶ τὸ καντῆλι τοῦ ἀκοίμητο. Εἶδα τῶν ναυτῶν τὰ κλινάρια, ἄκουσα τὶς ἀπλὲς κουνέντες τους, αἰσθάνθηκα τὴν ζυνὴ μυρουδιά τους. Εἶδα τὸ μαγεριό, τὰ νερο-
βάρελα, τὴν τρόμπα, τὸν ἀργάτη. Ἡ ψυχὴ μου πάλι μελαγχολικὸ πουλᾶκι ἐκάθισεν ἀπάνω της. Ἄκουσα τὸν ἀέρα νὰ σχίζεται στὰ ξάρτια καὶ νὰ λέγῃ σὲ ἀρμονικὸ τραγουδι τοῦ ναύτη τῆς ζωῆς. Ἐπέρασεν ἐμπρός μου ἀνεμοπόδαρες παρ-
θένες, ζανθές, μελαχροινές, μαυρομάτες, ἀνθο-
στολισμένες καὶ γυμνόστηθες νὰ μοῦ χαρίζουν φιλήματα. Εἶδα λιμάνια πολυθρόμβια, ταβέρνες, γεμάτες καπνοὺς καὶ κρασοπότηρα, σαντούρια καὶ λαβούτια γλυκόφωνα. Ἐκεῖ ἄκουσα ἓνα ναύτη νὰ με δείξῃ στοὺς συντρόφους του καὶ νὰ εἰπῇ·

— Νὰ κ' ἓνας ποῦ ἀρνήθηκε τὰ καλὰ τῆς θάλασσας ἀπὸ φόβο!

Ἐτινάχθηκα τρελὸς ἀπάνω. Ὅχι ἀπὸ φόβο, ποτέ! Τρέχω γοργὰ στὸ σπῆτι· τὸ Μαριῶ ἔλειπε στὸ ρέμα. Τόσο καλλιτέρα. Κόβω τὰ ρουχὰ στὸν ὄμο, πέρνω καὶ τὸ κροπόδεμα κάτω ἀπὸ τὸ προσκέ-
φαλο, ρίχνω ἓνα βλέμμα στὸ κρεββάτι καὶ χάνο-
μαι σὰν κλέφτης. Σκοτεινὰ ἔφθασα στὸν Ἀϊνι-
κόλα, λύνω μιὰ βάρκα καὶ φθάνω στὴ φρεγάδα.

Ἄπὸ τότε φάντασμα ἡ ζωὴ. Θὰ μοῦ εἰπῆς δὲν μετάνιωσα; Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω νὰ σοῦ ἀπο-
κριθῶ. Ἀλλὰ καὶ νὰ γυρίσω στὸ νησι πάλι δὲν θὰ ἡσυχάσω.

Μὲ κράζ' ἡ θάλασσα.

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Η ΕΣΠΕΡΙΝΗ ΑΝΑΠΑΥΣΙΣ

[Κατὰ τὸν Α. Γεατρεύ].

Πολλὰ δύνανται νὰ λεθθῶσι περὶ τῶν πρῶ-
τῶν ὥρων, αἵτινες συναποφέρουσιν ἡμῖν ὡς καρ-
πὸν δευτερεύοντα τὸ ὄωρον τοῦ γράφειν, αἵτι-
νες διανοίγουσι τὰς πηγὰς τῆς ψυχῆς καὶ τὴν πρῶτοτυπίαν τῆς σκέψεως· αἵτινες κάμνουσι νὰ λειτουργῆ ἔν ἡμῖν τὸ λογικὸν περισσότερον ἢ πο-
λυστῆς ἀνάγνωσις· αἵτινες θέτουσιν εἰς κίνησιν δλόκληρον τὸν ἀνθρώπων· αἵτινες καθαρίζουν τὸ πνεῦμα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα. Θὰ ἀναφέρω ἄλλοτε πάντα τὰ μέσα, δι' ὧν ἀποδίδεται εἰς τὰς ὥρας ταύτας πᾶσα αὐτῶν ἡ γονιμότης καὶ ἐκεῖνα δι' ὧν

κχορθοῦτε νὰ φθάσῃτε εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν οἱ μαθηταὶ ὑμεῖς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, οἱ θέλοντες νὰ ἔχητε τὸν Θεὸν ὡς διδάσκαλον.

Ἐλέχθη ἦδη ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ γράφειν εἶνε κατὰ μέγα μέρος προσευχὴ. Θὰ σὰς διηλήσω ὅμως μετ' ὀλίγον περὶ τῆς καθαυτὸ προσευχῆς, ἥτις εἶνε τὸ μέγα μέσον πρὸς παροχὴν πάσης τῆς γονιμότητος εἰς τὰς ὥρας ταύτας καὶ εἰς τὸν βίον δλόκληρον. Ἀλλὰ πρὸ τούτου σὰς συνιστῶ τὸ ἐξῆς μέσον διὰ νὰ διπλασιασῆτε τὸν χρόνον σας. Θέλετε νὰ διπλασιασῆτε τὸν καιρὸν σας; Καταστήσατε ἐργατικὸν τὸν ὕπνον σας. Κκι ἰδοὺ πὼς.

*

Ἡ νύξ φέρει συμβουλὴν ὑπὸ ἐννοίαν ἀσυγ-
κρίτως μεγαλειτέραν ἀφ' ὅσον κοινῶς ἐξηγεῖται τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τούτου.

Θέσατε εἰς τὸν νοῦν σας τὰ ζητήματα τὴν ἐσπέραν· πολλάκις θὰ τὰ εὑρήτε λελυμένα κατὰ τὴν ἐξεγερσίαν σας.

Ὅσακις ὁ σπόρος ἀποτίθεται εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, ἀναπτύσσεται οὐ μόνον διὰ τῆς ἡμετέρας μελέτης, διὰ τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἔργων μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τινος ὑποκόφου ζυμώ-
σεως, ἥτις τελεῖται ἔν ἡμῖν λεληθότως. Τοῦτο αἰνίσσεται τὸ Εὐαγγέλιον λόγον ποιούμενον περὶ τῆς αὐτομάτου βλαστήσεως τοῦ σπόρου. Καὶ ἔν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ὁ σπόρος καρποφορεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ.

Τί πράττουσιν οἱ μαθηταί, ὅταν θέλωσι νὰ ἐκμάθωσι καλῶς τὸ μάθημά των; Τὸ διέρχονται τὴν ἐσπέραν πρὶν κατακλιθῶσι, καὶ τὴν ἐπαύ-
ριον τὸ γινώσκουσι.

Τί κάμνουσιν οἱ κληρικοί, διὰ νὰ μελετῶσι καλῶς τὴν προίαν; Παρασκευάζουσι τὴν μελέ-
την αὐτῶν ἀπὸ τῆς προτεραιᾶς, πρὸ τῆς ἐσπερι-
νῆς προσευχῆς καὶ εὑρίσκουσιν αὐτὴν ζωντανὴν κατὰ τὴν ἀφύπνισιν των καὶ εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὴν καρδίαν των.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε πασίγνωστον.

Ὁ Λαπλάς, ὁ κλεινὸς μαθηματικὸς, γράφει εἰς ἕν τῶν συγγραμμάτων του, ὅτι πολλάκις ἔθετε τὴν ἐσπέραν προβλήματα διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς μελέτης κατὰ νοῦν καὶ τὴν προίαν, κατὰ τὴν ἀφύπνισιν του, τὰ εὑρίσκε λελυμένα.

Τίς δὲν γινώσκει τὰ περιστατικὰ ταῦτα με-
ταξὺ τῶν πνευματικῶς ἐργαζομένων; Τίς ἀγνοεῖ μέχρι τίνος σημείου ὁ ὕπνος ἀναπτύσσει τὰ τε-
θειμένα ἔν τῷ νῷ ζητήματα καὶ καθιστᾶ καρ-
ποφόρα τὰ ἐνυπάρχοντα εἰς τὸ πνεῦμα σπέρ-
ματα; Ποσάκις κατὰ τὴν ἐξεγερσίαν ἡ ἀλή-
θεια, ἢν μάτην τῶς ἐδιώκομεν, λάμπει ἐν τῇ ψυχῇ ἐν διαυγεῖᾳ φωτιστικῇ! Νομίζει τις ὅτι οἱ κερποὶ τῆς ἐργασίας συγκεντροῦνται ἐν τῇ ἀνα-
παύσει καὶ ὅτι ἡ ἰδέα ἀποτίθεται εἰς τὴν ψυχὴν μας ὡς κρύσταλλον, ὡς ἀδάμας, ὅτε ἡ θάλασσα

μήτηρ, ἀφοῦ ἐπὶ ἀρκετὸν συνταραχθῆ, ἡσυχάζει. Εἶνε λοιπὸν γεγονός ὅτι τελεῖται ἐργασία καθ' ὕπνον. Πρέπει λοιπὸν νὰ συνηθίσωμεν τὸν ὕπνον μας νὰ ἐργάζεται, παρασκευάζοντες τὴν ἐργα-
σίαν του ἀπὸ τῆς ἐσπέρας.

Πόσον μέγα πρακτικὸν ζήτημα εἶνε ἡ χρῆσις τῆς ἐσπέρας, ὁ σεβασμὸς τῆς ἐσπέρας!

*

Εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλ-
λην πρέπει νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ παραιτηθῶμεν τῶν ἐνεστωσῶν ἡμῶν ἔξω. Δὲν παραδέχομαι ὅτι δύνανται νὰ ἐπέλθῃ πνευματικὴ ἀνάπτυξις ἂν, ἐξαιρουμένη ἡ ὑπάρχουσα χρῆσις τῆς ἐσπέρας.

Ὅταν δλόκληρος ἡ ἡμέρα καταναλωθῆ εἰς τὴν τέρψιν, αἰσθάνεσθε ὅτι δλόκληρος ἡ ἡμέρα εἶνε κενή. Δὲν διηλῶ δὲ περὶ ἐκείνων, ὅτινες καθ' ἐσπέ-
ραν θυσιάζουσι τὰς δυνάμεις των καὶ τὴν ἀνθρω-
πίνην των ἀξιοπρέπειαν ἐν τοῖς ὄργιοις. Ὅμιλῶ περὶ ἐκείνων ὅτινες, ὡς πράττουσι συνήθως πάν-
τες σήμερον, διακόπτουσι πᾶσαν αὐτῶν τὴν σο-
βαρὰν τοῦ βίου ἀσχολίαν ἐν διδομένη στιγμή καὶ κρατοῦσιν αὐτὴν πεπαυμένην ἐπὶ ὀδώδεκα ἢ δε-
κατέσσαρας ὥρας. Τί γίνεται ὁ χρόνος αὐτός; τί σημαίνουσιν αἱ ἐσπεριναὶ μας συνδιαλέξεις, αἱ συναθροίσεις μας, τὰ παιγνιδία μας, αἱ ἐπισκέ-
ψεις μας, τὰ θεάματά μας; Εἶνε ὑφαίρεισις δε-
κατέσσαρων ὥρων ἐκ τῆς πραγματικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Εἶνε ἀνάπαυσις, λέγουσι. Δὲν τὸ παραδέχο-
μαι. Ὅστις δαπανᾷ, δὲν ἀναπαύεται. Τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα, ἡ καρδία, ἐξηνητημένα, δαπανώ-
μενα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ βίῳ, μετὰ ἄγονον ἐσπέ-
ραν, ρίπτονται εἰς ὕπνον βαρὺν καὶ ἄκαρπον, ὅστις δὲν παρέχει ἀνάπαυσιν, ὅτι ἡ λίαν ἐξαν-
τληθεῖσα καὶ ἀπωτευθεῖσα ζωὴ δὲν ἔχει τὸν και-
ρὸν οὔτε τὴν δυνάμιν ν' ἀναζωογονηθῆ εἰς τὰς πηγὰς αὐτῆς. Εἰς οἷαν κατάστασιν ἐγείρεται ἀπὸ τοιοῦτου ὕπνου!

Βεβαίως ἔχομεν ἀνάγκην ἀναπαύσεως· ἀπ' ἐναντίας μας λείπει ἡ ἀνάπαυσις, περισσότερον ἀφ' ὅσον μας λείπει ἡ ἐργασία.

Ἡ ἀνάπαυσις εἶνε ἡ ἀδελφὴ τῆς σιωπῆς. Ἀλλὰ στερούμεθα τῆς ἀναπαύσεως ὅσον καὶ τῆς σιωπῆς.

Εἴμεθα ἄγονοι μᾶλλον ἐνεκα ἐλλείψεως ἀνα-
παύσεως ἢ ἐνεκα ἐλλείψεως ἐργασίας.

Ἡ ἀνάπαυσις εἶνε τι τόσῳ μέγα, ὥστε καὶ ἡ Ἁγία Γραφή λέγει: «Ὁ σοφὸς ἀποκτᾷ τὴν σοφίαν καθ' ἢν ὥραν ἀναπαύεται». Ἀλλαχού δὲ ἡ βαρυτάτη ἐπίπληξις, ἢν ἀπευθύνει εἰς τῶν προφητῶν πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, εἶνε αὕτη: «Εἶπετε: Δὲν θ' ἀναπαυθῶ πλέον!»

Τί εἶνε λοιπὸν ἡ ἀνάπαυσις; Ἡ ἀνάπαυσις εἶνε ἡ ζωὴ συστειλομένη περὶ ἑαυτὴν καὶ ἀνα-
ζωογονομένη ἐν ταῖς πηγαῖς αὐταῖς.

Ἡ ἀνάπαυσις διὰ τὸ σῶμα εἶνε ὁ ὕπνος. Τί κατ' αὐτὸν συμβαίνει, ὁ Θεὸς γινώσκει. Ἡ ἀνάπαυσις διὰ τὸν νοῦν καὶ διὰ τὴν ψυχὴν εἶνε ἡ προσευχή. Ἡ προσευχὴ εἶνε ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς, ἡ πνευματικὴ καὶ ἐγκάρδιος ζωὴ ἡ συγκεντρωμένη ἐν αὐτῇ καὶ ἀναζωογονουμένη ἐν τῇ πηγῇ τῆς, ἣτις εἶνε ὁ Θεός. Ἡ ζωὴ πρέπει νὰ συνίσταται ἐξ ἐργασίας καὶ ἀναπαύσεως, ὅπως ὁ χρόνος ἐν τῇ γῆ ταύτῃ συνίσταται ἐξ ἡμέρας καὶ νυκτός.

Ἡμεῖς δὲ σήμερον ἐργαζόμεθα μὲν κάπως, ἀλλ' οὐκέτι ἀναπαυόμεθα. Μετὰ τὴν ταραχὴν τῆς ἐργασίας, ἔρχεται ἡ ταραχὴ τῆς διασκεδάσεως, μετ' ἀμφοτέρων δὲ ἡ ἐξάντλησις καὶ ἡ κόπωση.

Ποῦ εἶνε ἡ ἀνάπαυσις μας τῆς ἐσπέρας, ἡ ἱερὰ ἀνάπαυσις τῆς Κυριακῆς, ἡ τῶν ἑορτῶν καὶ ἡ διαρκεστέρα ἐκείνη, ἣν ἐπέτασεν ὁ μωσαϊκὸς νόμος;

Ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπαυσις εἶνε χρόνος ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τῶν ψυχῶν, χρόνος τέρψεως παραγομένης ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας ταύτης.

Ἄλλ' ὅμως εἶνε φανερόν ὅτι ἐκ τῆς ἀναπαύσεως διασώζομεν κενὰ τινα προσχήματα εἰς τὰς ἐσπερινὰς ἡμῶν ἔξεις.

*

Ἐν μόνον γινώσκω μέσον ἀληθοῦς ἀναπαύσεως, οὗτινος διειρηθήσαμεν ὀπωσοῦν τὴν χρῆσιν ἐν τῇ καταναλώσει τῆς ἐσπέρας, τοῦτο δὲ εἶνε ἡ μουσικὴ. Οὐδὲν ἄλλο συντελεῖ τόσον ἰσχυρῶς εἰς τὴν ἀληθῆ ἀνάπαυσιν ὅσον ἡ μουσικὴ. Ὁ μουσικὸς ρυθμὸς κανονίζει ἐν ἡμῖν τὴν κίνησιν, ἐπιδρᾷ δὲ ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας, ὅπως καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σώματος ἐπίσης, ὅπως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ σώματος ὁ ὕπνος, ὁ ἀποκαθιστῶν πλήρη καὶ γαλήνιον τὸν ρυθμὸν τῶν παλμῶν τῆς καρδίας, τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος καὶ τῶν ἀναπλάσεων τοῦ στήθους. Ἡ ἀληθὴς μουσικὴ εἶνε ἀδελφὴ τῆς προσευχῆς, ἐνταυτῷ δὲ καὶ τῆς ποιήσεως.

Ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς συγκεντρῶν τὰ αἰσθητά, ἐπανάγουσα δὲ τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν πηγὴν, ἀποδίδει πάραυτα αὐτῇ τὸν χυμὸν τῶν αἰσθημάτων, τῶν φῶτων, τῶν ὁσμῶν. Ὅπως ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ποίησις, μεθ' ὧν συγγέεται, κατευθύνει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν οὐρανόν, τὴν χώραν τῆς ἀναπαύσεως. Ἄλλ' ἡμεῖς κατωρθώσαμεν ν' ἀφαιρῶμεν σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ τῆς μουσικῆς τὸν ἱερὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, τὴν ἐγκάρδιον αὐτῆς καὶ πνευματικὴν σημασίαν, καὶ κατεστήσαμεν αὐτὴν ἄσκησιν ἐπιτηδειότητος, θαῦμα ταχύτητος, λαμπρὸν πάταγον μὴ δυνάμενον μὴδ' αὐτὰ τὰ νεῦρα νὰ κατευνάσῃ καὶ οὐχὶ ν' ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν.

Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ θέλοντες νὰ καταστήσῃτε ἄλλον τὴν σιωπὴν σας καὶ ἐργατικὸν τὸν ὕπνον

σας, καταστήσατε χρήσιμον καὶ τὴν ἀνάπαυσιν σας. Κατορθώσατε ὥστε ἡ διακοπὴ τῆς ἐργασίας νὰ εἶνε πραγματικὴ ἀνάπαυσις. Καθιερώσατε τὰς ὥρας τῆς ἐσπέρας σας· μεταβάητε εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπὸ τῶν ματαίων καὶ κενῶν προσημάτων τῶν διατηρουμένων εἰς τὰς συνήθειαις ἡμῶν ἔξεις. Ἡ ἐσπερινὴ ἀνάπαυσις ἔστω ἐπικοινωνία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, ὁρμὴ πρὸς τὸ ἀληθές διὰ τινος εὐκόλου μελέτης ἐπιστημονικῆς, πρὸς τὸ ὥραϊον διὰ τῶν τεχνῶν, πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς προσευχῆς· ὅστε σπέρματα φωτός καὶ ἱερῶν συγκινήσεων εἰς τὸν ἐπερχόμενον ὕπνον, ἐνθα ὁ Θεὸς αὐτὸς θὰ τὰ καλλιεργήσῃ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν κοιμωμένων αὐτοῦ τέκνων.

*

Οὕτω θὰ καθιέρουσι τὰς ὥρας τῆς ἐσπέρας τοῦ ὁ καλῶς διατεταγμένον ἔχων τὸν βίον. Οὕτω πρέπει νὰ καθιεροῖ καὶ πᾶσαν ἐβδόμη ἡμέραν δι' ἱερᾶς ἀναπαύσεως εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. Οὕτω πρέπει νὰ καθιεροῖ ὁ σωφρόνως ἔχων ἐρρυθμισμένον τὸν βίον καὶ τὸ τέλος ἐκάστου ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἐπανορθωτικὴν ἀνάπαυσιν, τὴν διπλασιάζουσαν τὸν χυμὸν καὶ τὴν γονιμότητα τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπερχομένου ἔτους.

Δὲν ἐγκρατεῖται τάχα ἡ ἀνάπαυσις εἰς τὴν θέαν τῆς φύσεως, εἰς τὸ φῶς τῶν τεχνῶν, εἰς τὴν σχέσιν καὶ τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν ἐξόχων πνευμάτων, εἰς τὰ νοερά ταξείδια πρὸς τοὺς ἀπόντας, εἰς τὴν ἱερὰν φιλίαν, εἰς τὴν συμμετοχὴν ἐν τοῖς ἀγαθοεργοῖς συνδέσμοις καὶ ἀκολουθῶν εἰς τινὰς ἡμέρας αὐστηρᾶς μονώσεως ἐνώπιον μόνον τοῦ Θεοῦ, τελευταίου ὁρίου ἀναπαύσεως κατὰ πάντα ἑαυτοῦ, τοῦ Θεοῦ, ὅστις μακρόθεν μόνον φαίνεται αὐστηρῶς, ἐνῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἶνε τόσον ἤπιος; Ὁ καλῶς διαρρυθμιζὼν τὸν βίον τοῦ τέλους ὀφείλει ν' ἀφιεροῖ ὀλόκληρον τὸ φθινόπωρον τῆς ζωῆς του εἰς τὸν Θεόν πρὸ πάντων, εἰς τὴν ἀγνήν ἀγάπην τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπορρέουσαν, εἰς τὴν φιλανθρωπίαν, εἰς τὸ οὐσιαστικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὰς ἀκριβεῖς ἐλπίδας τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὴν ἀληθῆ συγκέντρωσιν πρὸς τὸν Θεόν, τουτέστιν εἰς τὴν μόνην ἐκείνην ἐργασίαν, ἣν ὁ χρησμός ἐπέβαλλεν εἰς τὸν Σωκράτην ἐν τῇ εἰρκτῇ του, κατὰ τὰς τελευταίας πρὸ τοῦ θανάτου του ἡμέρας, ὅτε εἶπεν αὐτῷ τὴν ἀμετάφραστον φράσιν: «Μόνον περὶ τὴν μουσικὴν ἀσχολοῦ», τοῦθ' ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ περτώσῃ τὸν βίον του ἐν ἱερᾷ ἀρμονίᾳ.

Ἄλλὰ τὸ κάλλος αὐτὸ τῆς ἐσπέρας τοῦ βίου εἶνε διὰ πολλοὺς πλάνη· διὰ πάντας σχεδὸν τοὺς ἀνθρώπους ἡ πραγματικότης ἐγκρατεῖται ἀλλαχοῦ. Ὁλόκληρος ὁ βίος δὲν δύναται νὰ περτωθῇ ἐν

ἱερᾷ ἀρμονίᾳ, ἐν τῇ ὑγιεὶ καὶ γονίμῳ ἀναπαύσει, ἐμπλεως σπερμάτων, ἄτινα διὰ τοῦ θανάτου θ' ἀναπτυσθῶσιν εἰς τὸν ἐπουράνιον βίον, εἰμὴ ἐὰν ἐκάστον τῶν ἐτῶν μας καὶ ἐκάστη τῶν ἡμερῶν μας περატῶται διὰ τῆς ἱερᾶς ἀναπαύσεως· οἷοι τὸ φθινόπωρον τοῦ βίου συγκομιζεῖ ὅ,τι ἐκάστη ἡμέρα ἔσπειρεν.

ΣΤΙΧΟΙ

Χαρά 'ς τον ποῦ ὁ στίχος του ἔμπορεῖ νὰ μεταδίδῃ, ὄχι τὰ ὅσα ἔγραψε, ἀλλ' ὅσα ἤθελε νὰ πῇ. Σέβρεις ἐκεῖνο τῷμορφο παρδαλωτὸ κοχλίδι· τὸ βλέπεις καὶ σοῦ φαίνεται ἄν ἄφωτο στολίδι, ἀλλὰ 'ς τ' αὐτὴ σου βάλετο κι' ἀπ' τὴν στενή του τὴν ὄπῃ ἀκούς νὰ βγαίνῃ βογγητόν καὶ σὰν πελάγου ἦχος. Γράφε ἂν ἦναι ἄν αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιός σου στίχος, εἶδε, νὰ γράφῃς περὶττόν.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ¹

1851—1862

B'

Ἡ Ταυρίς. — Οἱ Πέρσαι. — Αἱ περιουσίαι τοῦ Σάγου. — Πρότυπα τιμότητος. — Θρησκευτικὰ ἔθιμα. — Τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Στέμματος. — Λάφυρα ἐξ Ἰνδιῶν. — Γλῶσσα «Φαρσί». — Ἡ ἐμπορικὴ θέσις τῆς Περσίας.

Ἡ πόλις Ταυρίς, ἣτις τότε εἶχε πληθυσμὸν 150,000 κατοίκων, εἶνε ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἀδερμπειτζάν (Ἄνω Μηδία) καὶ ἡ ἐμπορικωτέρα τῆς Περσίας πόλις, ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον.

Τὸ ἐμπόριον τῶν ὑφασμάτων ἦτο τότε (1858) εἰς καλὴν θέσιν, ἐνεκα τῶν ἀφθάνων ἐσοδείων τῶν μεταξίων καὶ τοῦ ἀκμαζόντος ἐμπορίου μετὰ τὸν Καύκασον, ὅπου τὰ εὐρωπαϊκὰ ὑφάσματα κατὰ τὸ πλεῖστον βαφόμενα εἰσήγοντο μετὰ δασμὸν μόνον 5% κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ 1827.

Ἄμα ἀφίχθη, εὖρον πολλὴν καὶ εὐχάριστον ἐργασίαν· σὺν τοῖς ἄλλοις ἀπησχολήθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ταταρικῆς διαλέκτου (μῦγμα περσικῆς καὶ τουρκικῆς), ἣτις εἶνε ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ παροικία μετὰ τῶν Προξένων ἀπληρτίζετο ἀπὸ 30 περίπου πρόσωπα. Ἡμεῖς δὲ τόσον οἰκεῖοι, ὥστε ἡ διαμονὴ μας ἦτο καθ' ὅλα εὐχάριστος.

Πέντε μόνον ἦσαν τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα τῆς μικρᾶς Ἑλληνικῆς παροικίας καὶ ὁμοῦς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν χρεῶν μας ἐσυστήσαμεν εὐκτήριον εἶκον προσκαλέσαντες ἱερεὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

¹ Τέλος· ἴδε σελ. 24.

Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἦσαν πολὺ ὀλίγα. Μόνον διὰ τῶν ταχυδρόμων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πρεσβειῶν συνεκκοινωνοῦμεν μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μέσω δὲ Ὀδησοῦ τὰ γράμματα ἔφθανον εἰς Ἀγγλίαν ἐντὸς 28—30 ἡμερῶν. Τηλέγραφοι δὲν εἶχον ἀκόμη συστηθῆ καὶ διὰ σπουδαίαν εἰσῆσιν ἔπρεπε νὰ πέμψῃ τις ἰδιαιτέρον ταχυδρόμον, ὅπερ ἀπῆται δαπάνην χιλίων φράγκων.

Οἱ νῦν Πέρσαι καθ' ὅλα εἶνε ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων ὀπαδῶν τοῦ Ζωροάστρου. Εἶνε λαὸς ἐξυπνος, ἐργατικώτατος, λιτότατος, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ὁ καλῆτερος ἀσιατικὸς, ἐπιδεικτικὸς πάσης μαθήσεως καὶ ὑπὸ πατρικὴν καὶ πεφωτισμένην Κυβέρνησιν δύναται ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν νὰ προοδεύσῃ καὶ ἡ χώρα ν' ἀναπτυσθῇ σημαντικῶς. — Οἱ Πέρσαι σὺν τοῖς ἄλλοις εἰσὶ καλὸι τραπεζίται· εἰς τὴν ἀγορὰν Ταυρίδος πρὸ αἰώνων εἶχον τὸ σύστημα τοῦ συμφηφισμοῦ, ὅπερ ἐτελειοποιήθη καὶ ἐφηρμόσθη τοσοῦτον ἐπιτυχῶς εἰς τὸ Συμφηφιστήριον τοῦ Λονδίνου. — Αἱ ἐμπορικαὶ πληρωμαὶ κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ μεταφορῶν ἐπὶ τῶν τραπεζιτῶν ἐγίνοντο, καὶ οὕτως ἀνάγκη χρηματικῆς μεγάλου ποσοῦ δὲν ὑπῆρχε· καθ' ἐκάστην δὲ οἱ ἀργυραμοιβοὶ ἐκαθάριζον τοὺς λογαριασμοὺς των, καθῶς καὶ εἰς Λονδίνον.

Ἡ Κυβέρνησις ἦτο τότε, καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ εἶνε, ὄλος διόλου δεσποτικὴ. Ὁ Σάχης ἀπόλυτος μονάρχης, ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ὁποῦ ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ὑπηκόων του. Ἐνεκα τούτου δικαστήρια τακτικὰ δὲν ὑπάρχουσι· τὸ πᾶν πηγάζει ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχόντος καὶ τῶν διοικητῶν τῶν ἐπαρχιῶν. Τὰς μικρὰς διαφορὰς τῶν κατοίκων διακρίσει κυρίως οἱ Δήμαρχοι, καθῶς καὶ οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοί.

Ὅποταν ὁ Σάχης ἐξῆρχετο εἰς περιουσίαν, ἐπερίμενον ἀπὸ ὄλους τοὺς κατοίκους νὰ τῷ δώσωσι δῶρα, πρὸς ἐξίλειψιν τῆς καλωσύνης του, ὅτι τοῖς χαρίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν των. Ὅταν, τῷ 1860, ἦλθεν εἰς Ταυρίδα, ἀπαντες οἱ κάτοικοι, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ἐσύναξαν ποσὸν τι, ὅπερ τῷ προσέφεραν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν κατὰ τὴν ἀγορὰν περιουσίαν του ἐμελλε νὰ διέλθῃ ἐξωθεν τοῦ γραφείου τοῦ καταστήματός μας, ἠναγκάσθη καὶ γὰρ ἐκ φιλοτιμίας νὰ προσφέρω δῶρον τι, διότι εἶχε τὸ σύστημα νὰ ἐρωτᾷ πῶς κἀθῆται ἐνταῦθα καὶ τί ἐργασίαν ἔχει. Διὰ τὰ δῶρα αὐτὰ τὴν ἐπισῶσαν ὑπασπιστῆς μετ' ἀσιατικῆς πμπῆς ἔφερον εἰς τὸ γραφεῖον ἐγγράφον, χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένον, ἐνδιαλαμβάνον, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλείων ἠδούκησε νὰ συγκατατεθῇ καὶ δεχθῆ ἀπὸ τὸν Εὐρωπαῖον ἔμπορον Λεωνῆ Σαὰπ προσφορὰν, καὶ εὐχεται αὐτῷ καλὰς ἐργασίας κτλ. Εὐνόητον, ὅτι ἡ ἐπισκεψίς αὕτη τοῦ ὑπασπιστοῦ κατὰ πολὺ ἐπηύξησε τὸ ἐξόδον τῆς προσφορᾶς.

Ο τότε Σάχης, καίτοι υπελογίζετο, ότι είχε εισόδημα πλέον των 2,000,000 αγγλικών λιρών ετησίως, εφρόντιζε πάντοτε να μανθάνη πώς βαδίζον αι έμπορικαι έργασίαι των υπηκόων του, μάλιστα δε των εμπόρων και γεωκτημόνων. Οπόταν επληροφορείτο, ότι ο τάδε έμπορος εις την τάδε πόλιν έκαμνε καλās έργασίαι, διέταττε να τῷ τηλεγραφήσουν να μεταβῆ εις τὸ τηλεγραφεῖον διὰ νὰ λάβῃ τὴν τιμὴν νὰ συνομιλήσῃ με τὸν Βασιλέα. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Βασιλικῆς ταύτης εὐνοίας ἦτο νὰ θέσῃ ὁ έμπορος εις τὴν διάθεσιν τῆς Μεγαλειότητός του ποσὸν τι διὰ φιλανθρωπικούς σκοπούς. . . "Αν δὲ τὸ προσφερόμενον ποσὸν ἐφαίνετο μικρόν, διέτασσετο νὰ τὸ αὐξήσῃ καὶ νὰ τὸ διπλασιάσῃ.

Οὕτως εὐσχήμως ὁ Βασιλεὺς ἐσύναζεν ἀπὸ τοὺς εμπόρους υπηκόους του φόρον ἐπὶ τῶν κερδῶν του. "Ενεκα τούτου οἱ εὐκατάστατοι Πέρσαι ἀποκρύπτουσι τὴν περιουσίαν των καὶ πολυλάκις ὑποκρίνονται πτωχείαν καὶ ἐκ συστήματος κρύπτουν ὑπὸ γῆν χρήματα διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Οἱ Εὐρωπαῖοι χαίρουσι προνόμια, ἅτινα ἡ Ρωσία μετὰ τὰς νίκαις τῆς κατὰ τὸ 1827 ἀπέλαυσε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τσορκομάν-τζαί καὶ ἅτινα παρεχωρήθησαν ἀκολούθως καὶ εις τὰ ἄλλα Κράτη.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διαμονῆς μου ἡ Ἑλλάς δὲν εὐρίσκετο εις διπλωματικὰς σχέσεις με τὴν Περσίαν διὰ τοῦτο οἱ ὀλίγοι "Ελληνας ἐπροστατευόμεθα ἀπὸ τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Ἀγγλίαν.

Τὰ μετὰξίκα, ἅτινα παρήγε τότε 1858-62 ἡ Περσία, ἴσον ἀπὸ Πέξι καθὼς καὶ ἀπὸ Μανζανταράν, ἦσαν ἀξίας περίπου 30,000,000 φρ. ετησίως. Τὰ δὲ τουμπεκίαι, ξηροὶ καρποὶ, δέρματα, γουναρικά, κεντητὰ ὑφάσματα, καλύμματα, τάπητες, ἀνεβίβαζον τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων εις ἄλλα τόσα· αἱ μεσημβριναὶ ἐπαρχίαι παράγουσι καὶ ὄπιον, τὸ ὁποῖον ἐξάγεται ἀπὸ τὸν Περσικὸν κόλπον διὰ τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίαν.

"Επειδὴ εις τὴν ἐπαρχίαν Ἀδερμπεϊτζάν ἡ ἀξία τῆς εἰσαγωγῆς ἦτον ὑπερτέρη τῆς ἐξαγωγῆς, ἠναγκαζόμεθα νὰ πέμπωμεν εις Κωνσταντινούπολιν χρηματοδέματα. "Εκεῖ ἐθλεπέ τις πρότυπα τιμιότητος. Σάκκοι χρημάτων, ἀξίας 4000 καὶ 5000 λιρῶν, παρεδίδοντο εις ἀγωγιάτας, οἵτινες μόνην περιουσίαν εἶχον 30-40 ζῶα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως, καὶ μόνον ὅταν τοῖς τὰ παρεδίδομεν, ἐλέγομεν αὐτοῖς, ὅτι ἐμπιστευόμεθα τὰ ἀμανέτια αὐτὰ καὶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ὅπως ὅταν σὺν Θεῷ εὐδωθῆτε εις Τραπεζοῦντα, παραδώσητε τὰ ἀμανέτια σας εις τὸν ἡμέτερον ἀνταποκριτὴν, ὅστις ἐκτὸς τοῦ ἀγωγίου θὰ σας δώσῃ καὶ τόσας. . . πῆγεις τόσχαν διὰ δῶρον, καὶ θὰ σας δώσῃ τὰ φορτία μας εις τὴν ἐπιστροφὴν σας. "Ενεκα τοῦ σεθα-

σμοῦ τῶν Ὁθωμανῶν πρὸς τὸ ἀμανέτι (παρακαταθήκην), οὐδέποτε συνέβη κλοπὴ ἢ ἄλλη κατάχρησις καὶ ὑπάρχουν πολλὰ παραδείγματα ἀγωγιάτῶν κινδυνευσάντων τὴν ζωὴν των διὰ νὰ προσυλάξουν τὸ ἀμανέτι τοῦ εμπόρου.

Ἡ Περσία ἦτο κατὰ τὸ 1858-62 τὸ μόνον Κράτος, ὅπερ δὲν εἶχε δημόσιον χρέος. Ἡ Κυβέρνησις ἐδαπάνη διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους τόσα μόνον, ὅσα ἐσύναζε. Προϋπολογισμοὶ ἐσόδων καὶ ἀπολογισμοὶ ἐξόδων ἦσαν ἄγνωστοί τι.

Νόμισμα εἶχον τὸ χρυσοῦν τουμάνι ἀξίας ἡμισείας λίρας τουρκικῆς. Δέκα δὲ ἀργυρὰ κράνια ἰσοδυναμουν με ἓν τουμάνιον. Νομισματοκοπεῖον κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα δὲν ὑπῆρχεν, ἡ δὲ ἐκκοπὴ τῶν νομισμάτων ἐγένετο διὰ σφύρας· ἐνεκα τούτου βαθμηδὸν τὸ βάρος ἠλαττοῦτο καὶ ἡ νόθευσις ηὐξάνετο, διότι τὰ νομισματοκοπεῖα ἀνελάμβανον κερδοσκοποὶ, καὶ σήμερον κατήτησεν ἡ τουρκικὴ λίρα ν' ἀνταλλάσσεται με κράνια 40 περίπου.

Οπόταν ἐπίσημόν τι πρόσωπον διήρχετο διὰ τῆς Ταυρίδος, ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι μετὰ πολλῆς ἀκολουθίας ἐξήρχοντο πρὸς προϋπάντησίν του· ὅσον μακρύτερα, τόσον μεγαλειότερα ἡ ἐνδειξις τιμῆς· ὅταν δὲ πρεσβευταὶ τῆς Ἀγγλίας διήλθον διὰ τῆς πόλεώς μας, ἐκλείσαμεν τὰ καταστήματά μας καὶ προὔπηνητήσαμεν τὰς ἐξοχότητάς των ἡμέρας δλοκλήρου ὁρόμον, ἔχοντες καὶ πολλοὺς ὑπηρετάς δι' ἐπίδειξιν.

Οἱ Πέρσαι, ὡς γνωστόν, εἶναι Μωαμεθανοὶ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ, Σχεΐται. Κατὰ τὰς δέκα πρώτας ἡμέρας τοῦ μηνὸς Μουχαρέμ ἔχουσι τὰς ἡμέρας τῶν παθῶν τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Χουσεΐν, ὃν ἐφόνευσαν ὁ Ὁμερ καὶ ὁ Ὁσμάν, τοὺς ὁποῖους ἀποστρέφονται· οἱ κλαυθμοὶ καὶ ὄδυμοὶ των ἔχουν πολὺ τὸ θεατρικὸν καὶ εἶναι ἴδιον λαοῦ φανατικοῦ.

Κατὰ Ἰούνιον 1862 ἀπεχειρήθη τὴν Ταυρίδα, καὶ διὰ τὸ συντομώτερον ἐπροτίμησα τὸν ὁρόμον διὰ Κουρδιστάν καὶ Μεγάλῃς Ἀρμενίας, ἄν καὶ κοπιῶδες τὸ ταξείδιον καὶ κατὰ τι ἐπικίνδυνον.

Μὲ τὸν ταχυδρόμον τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἐντὸς ἐπτὰ ἡμερῶν, διετρέξαμεν ἔφιπποι 780 μίλια μέχρι Τραπεζοῦντος.

Μεταξὺ Ἐρζερουμ καὶ Μπαῦμποῦρτ, εἶναι τὸ ὄρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον οἱ Μύριοι τοῦ Ξενοφῶντος εἶδον τὸν Εὐξείνον. Κατὰ σύμπτωσιν, ὅταν ὑπερέβημεν τὴν ἱστορικὴν ταύτην κορυφὴν, ἐπεκράτει πυκνὴ ομίχλη, ὥστε δὲν ἔλαβον κατὰ τὴν εὐχαρίστησιν ν' ἀνακράξω τὸ «θάλαττα, θάλαττα».

Εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέρη ὑπάρχουν δάση παρθένα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μεγάλης ἀξίας ξυλεῖα δύναται νὰ ἐξαχθῇ, ἀλλ' ὅλα μένουσιν ἀνεκμετάλλευτα ἐνεκα ἐλλείψεως ὁρόμων. Εἰς Τραπεζοῦντα

συνήντησα τὸ αὐστριακὸν «Αὐτοκρατορικὸν Ἀετόν», καὶ οὕτως ἐφθασα εις Κωνσταντινούπολιν ἐντὸς δέκα μόνον ἡμερῶν ἐκ Ταυρίδος.

Ὁσάκις ὁ ἄλλοτε Σάχης Νάστρ-Ἐδδὸν μετέβη εις Εὐρώπην, ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἀπάντων με τοὺς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀδάμκντας οὓς ἐφόρει. Πράγματι τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Περσικοῦ Στέμματος εἶναι πλουσιώτατον.

Ἐκ τῶν ἀδαμάντων τούτων οἱ καλούμενοι Ντεριά Νιόναρ (θάλασσα τοῦ φωτός) καὶ Νούρη Ντουριά (φῶς τοῦ κόσμου) κατατάσσονται μετὰ τῶν ὀλίγων μεγάλων τοῦ κόσμου. Πλεῖστοι ἄλλοι πολύτιμοι λίθοι, καθὼς καὶ βουμπινια καὶ σμαράγδια, καὶ ὄρυμαθοὶ ὠραιότατων μαργαριτῶν εὐρίσκονται εις τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Στέμματος. Γνωστόν ὅτι εις τὰ παράλια τῆς νήσου Βεχρέμ εις τὸν Περσικὸν κόλπον ψαρεύονται οἱ ὠραιότεροι τοῦ κόσμου μαργαρίται.

Ὅλοι οὗτοι οἱ θησαυροὶ προέρχονται ἐξ Ἰνδιῶν, καὶ εἰσὶ λάφυρα, ἅτινα μετέφερον εις Περσίαν ὁ περιώνυμος κατακτητὴς Ναδὴρ-Σάχ, ὅστις κατὰ τὸ 1737 εἰσέβλεν εις τὰς Ἰνδίας, ἔχων 80,000 πεζικοῦ καὶ 40,000 ἰππικοῦ, ἐφθασε σχεδὸν ἄνευ ἀντιστάσεως εις Δελχί, ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Μεγάλου Μογγόλου, ἐληλάτησεν αὐτὴν καὶ ὅλας τὰς κυριώτερας πόλεις, ἤρπασε τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἠττηθέντος, καὶ ἀφ' οὗ, ὑποπτευθεὶς στάσιν, κατέσφαξεν ὑπὲρ τὰς 100,000 Ἰνδῶν, ἐπανῆλθεν εις Περσίαν φέρων λάφυρα εις πολυτίμους λίθους, χρυσόν, ἄργυρον, πολυτελῆ ὑφάσματα κτλ. ἀξίας 120,000,000 λιρῶν (τριάς δισεκατομμυρίων φράγκων), ἀνεξαρτήτως τῶν ὄσων οἱ στρατιῶται, οἵτινες ἀφέθησαν ἐλευθεροὶ νὰ λαφυραγωγῆσουν, ἰδιαιτέρως ἤρπασαν.

Ἐκ τοῦ λαφυροπολέμου τούτου, τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς Περσίας ἐγένεον ὀνομαστόν διὰ τοὺς πολυτίμους λίθους του, καὶ μ' ὄλον ὅτι μεγάλα ποσὰ βαθμηδὸν ἀφηρέθησαν καὶ πολλὰ ἐχαρίσθησαν εις τὰς εὐνοουμένας τῶν Βασιλέων, ἀκόμη ὑπολογίζουσιν, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἀξίας πλέον τῶν τεσσαράκοντα ἑκατομμυρίων λιρῶν εις τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Στέμματος.

Ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ Κράτους εἶναι τὸ Φαρσί, θυγάτηρ τῆς Ἀραβικῆς καὶ ἀδελφὴ τῆς Τουρκικῆς. Ὁραία, εὐηχος καὶ καλῶς συντεταγμένη γλῶσσα, με φιλολογίαν, πολλοὺς ποιητὰς ἀμιλλωμένους πρὸς τοὺς ἡμετέρους κλασικούς. Πολλοὶ βραβῶδοι ἀποζῶσι περιφερόμενοι ἀνὰ τὰς πόλεις καὶ ἀπαγγέλλοντες τεμάχια τῶν ποιητῶν, μάλιστα δὲ τοῦ Χαφίζ καὶ τοῦ Σααδῆ. Ὁ Ροδὼν τοῦ τελευταίου εἶναι τὸ ἐθνικὸν ποίημα, ὅπερ πᾶς Πέρσης γνωρίζει.

Μετὰ τὸ 1862 ἡ ἐμπορικὴ θέσις τῆς Περσίας μετεβλήθη ἐπαισθητῶς. Ἡ παραγωγή τῶν μεταξίων ἠλαττώθη μεγάλως ἐνεκα τῆς ἀσθε-

νείας τῶν σκολήκων. Ἦδη ἐκτὸς τῶν ξηρῶν κερπῶν καὶ τῶν τουμπεκίων ηὐξήθη σημαντικῶς ἡ βιομηχανία καὶ ἐξαγωγή εις ὅλα τὰ μέρη τῶν Περσικῶν ταπήτων. Ἡ σύστασις τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς Τηλεγραφικῆς Ἐταιρείας συνέδεσε τὴν Περσίαν με ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ τὰ ἄλλα τοῦ κόσμου μέρη. Σήμερον με τὴν Ἀγγλίαν ἐντὸς δύο ὥρων δύναται τις νὰ συνεννοηθῇ, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διαμονῆς μου, ὡς προανέφερα, ἀπητεῖτο σχεδὸν μῆν. Μετὰ τὸ ἀνοιγμα τῆς διώρυχας τοῦ Σουέζ, τὸ ἐμπόριον ὄλων τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν γίνεται διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἐνεκα τοῦ σιδηροδρόμου Βατούμ, Τυφλίδος, Βακοῦ, ἡ μεταβάσις τῶν ἐπιβατῶν εις Περσίαν διευκολύνθη πολὺ.

Ἐν τούτοις τὰ ἐμπορεύματα διὰ τὰς βορείους ἐπαρχίας, ἐνεκα τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς διαμετακομίσεως διὰ τοῦ Καυκάσου, ἐξακολουθοῦν τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν δι' Ἐρζερουμ καὶ Κουρδιστάν διὰ καμήλων καὶ ἡμιόνων μεταφερόμενα ἐντὸς δύο μηνῶν μέχρι Ταυρίδος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διαμονῆς μου, τὰ ἐπτὰ ὄγδοα τῆς εἰσαγωγῆς ὑφασμάτων ἦσαν ἐξ Ἀγγλίας· ἡδὴ μέγα μέρος προέρχεται ἀπὸ Μόσχας, καθ' ὅτι ἡ Ρωσικὴ κυβέρνησις πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς βιομηχανίας τῆς Μόσχας παρέχει μεγίστας εὐκολίας εις τὴν μεταφορὰν, καὶ τὸ σπουδαιότερον, χρησιμεύει ἐπιστροφὴν ὄσμου ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων ὑφασμάτων.

Πρὸ δεκαετίας περίπου ἐσυστήθη Ἀγγλοπερσικὴ Τράπεζα, ἥτις κατὰ πολὺ ἐβοήθησε τὸ ἐμπόριον καὶ μετέβλε τὸν τρόπον τῶν συναλλαγῶν.

Εἰς τινὰ τοῦ Κράτους μέρη μικραὶ γραμμικαὶ σιδηροδρόμων ἐγένεον, καὶ ἄλλαι ὑπάρχουσιν ἐν σχεδίῳ, καὶ ἐπὶ τοῦ ὅλου ὁ τόπος βραδέως μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς εἰσῆλθεν εις τὴν ὁδὸν τῆς προόδου. Καθὼς προανέφερα, οἱ Πέρσαι εἶναι ὁ καλύτερος Ἀσιατικὸς λαός, καὶ ἅμα εὐτυχήσουσιν νὰ λάβουν πατρικὴν καὶ προδευτικὴν Κυβέρνησιν, εις ὀλίγιστα ἔτη θὰ σταδιοδρομήσουσιν ἐπιτυχῶς εις τὸν ἀγῶνα τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐντὸς ὀλίγων δεκάδων ἐτῶν ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς, ὅστις εἶναι μόνον 8,500,000, θὰ αὐξηθῇ κατὰ πολὺ.

Ἡ ἔκτασις τῆς Περσίας εἶναι 628,000 τετραγωνικὰ μίλια, τρεῖς φορές πλέον τῆς Γαλλίας, ὅθεν μόλις 14 κάτοικοι ἀναλογοῦν εις τὸ τετραγωνικὸν μίλιον.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Ὀκτώβριον 1898.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Ι. ΧΡΥΣΟΒΕΡΔΟΝΗΣ

Ἀσφαλῆ τρόπον τοῦ ἀρέσκων, λέγει ὁ Μογκρίφ, νόμιζε τὴν διηγετὴ λήθην σεαυτοῦ, τόσον μάλιστα, ὥστε μόνον περὶ τῶν ἄλλων νὰ σκέπτεσται.

Γ Ν Ω Μ Α Ι ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Τὸ ζῆν ὡς βούλεται τις, τοῦτο ελευθερίας ἔργον, εἶπερ τοῦ δούλου ὄντος τὸ ζῆν μὴ ὡς βούλεται.

Ἀριτοτέλης

Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν ζωὴν, μὴ σπαταλᾷς τὸν καιρὸν, διότι αὐτὸς εἶνε τὸ φῶσμα, ἐξ οὗ ἀποτελεῖται ἡ ζωὴ.

Φραγκλῖνος

Ἡ τῶν γεγενημένων πράξεων μνήμη τῆς περὶ τῶν μελλόντων εὐδουλίας γίνεται παραδειγμα.

Πλούταρχος

Πηγὴ καὶ ῥίζα καλοκαγαθίας τὸ νομίμου τυχεῖν παιδείας. Καὶ καθάπερ τὰς χάρακας οἱ γεωργοὶ τοῖς φυτοῖς παρατιθέασιν, οὕτως οἱ νόμιμοι τῶν διδασκάλων ἐμμελῶς τὰς υποθήκας καὶ παραινέσεις παραπληγνύουσι τοῖς νέοις, ἵν' ὀρθὰ τούτων βλαστάνῃ τὰ ἦθη.

Πλούταρχος

Υ Γ Ι Ε Ι Ν Η

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

— Ποία πρέπει νὰ εἶνε ἡ ὑγιεινὴ τοῦ στόματος εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια, τὰ ἔχοντα μαθητὰς τροφίμους;

Ἐκαστος μαθητῆς ὀφείλει ὑποχρεωτικῶς νὰ ἔχη πρὸς πλῆσιν καὶ καθαρισμὸν τῶν ὀδόντων ἰδιαίτερον ποτήριον, ψήκτραν καὶ κατάλληλον κόνιν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ ὀδοντοῦτροῦ, νὰ πλύνῃ δὲ τὸ στόμα τακτικώτατα τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν, μεταχειριζόμενος κατὰ τὴν ψύχην τοῦ χειμῶνος χλιαρὸν ὕδωρ. Ἀφ' ἑτέρου ὁ διευθύνων τὸ ἐκπαιδευτήριον πρέπει νὰ ἔχη εἰδικὸν ὀδοντοῦτρον τακτικῶς ἐπιθεωροῦντα τοὺς ὀδόντας τῶν μαθητῶν. Ἡ περὶ τῶν ὀδόντων μέριμνα θεωρουμένη ἐπουσιώδης καὶ περιττὴ κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, συνδέεται στενωτάτα πρὸς τὴν ὅλην ὑγιεινὴν κατάστασιν καὶ ἐπιδρᾷ οὐσιωδῶς ἐπὶ τοῦ μετέπειτα βίου.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἄνθρωπος διακρινόμενος διὰ τὴν βωμολοχίαν τοῦ ἡσθένεσε καὶ ἐκάλεσε τὸν ἱατρὸν.

Ὁ ἱατρὸς ἀπεὶ τὸν ἐσφυγμομέτρησε:

— Ἄνοιξε τὸ στόμα I... ὦ τί ἀκάρτη γλῶσσα. Καὶ φίλος παρατυχών:

— Αὐτὴ, γιὰτρέ, τέτοια εἶνε πάντα.

*

Μεταξὺ ταξειδιώτου καὶ χωρικοῦ:

— Τὸ πολὺ χρυσοῦ νεροῦ ἔχετε ἐδῶ καταστρέφει τὰ δόντια. Νά, ἡ γυναῖκά σου, τόσο νεὰ καὶ τῆς λείπουν δύο δόντια.

— Αὐτὰ δὲν τᾶχας ἀπὸ τὸ νερό, τᾶχας ἀπὸ τὸ κριθάρι.

— Τί;

— Νά, πῆγες νὰ δώσῃ κριθάρι στὸ μουλάρι καὶ τὴν κλώσῃς στὸ στόμα.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Τὸ πλῆθος τῶν ναυαγίων.

Κατὰ τὰς ἀπογραφικὰς σημειώσεις τοῦ γνωστοῦ γραφείου Veritas, τὰ ἑλοτελῶς ναυαγήσαντα κατὰ τὸ 1896 σκάφη, ἐκεῖνα δηλαδὴ ἅτινα ἀπωλέσθησαν μετὰ τοῦ φορτίου, ἀνήθον εἰς 190 ἀτμόπλοια καὶ 813 ἱστιοφόρα, ἧτοι 1003 πλοῖα 506,752 τόννων. Τὰ δ' ἐν ἔτει 1897 ναυαγήσαντα εἰς 299 ἀτμόπλοια καὶ 950 ἱστιοφόρα, ἧτοι 1249 πλοῖα 614,744 τόννων. Τὸ ὅλον τῶν ἀπὸ τοῦ 1891 ἕως 1897 ἀπολεσθέντων πλοίων συμποσοῦται εἰς 980 ἀτμόπλοια καὶ 4,506 ἱστιοφόρα. Μερικὰ δὲ ναυάγια, ἧτοι διασωθέντος τοῦ σκάφους ἢ καὶ μέρους τοῦ φορτίου, ἐγένοντο κατὰ τὸ διάστημα 1891-96 ἀτμοπλοίων 16,450 καὶ ἱστιοφόρων 19,972. Εἰς ταῦτα δὲν περιλαμβάνονται τὰ ἱστιοφόρα τὰ μικρότερα τῶν 50 τόννων καὶ τὰ ἀτμόπλοια τὰ μικρότερα τῶν 100.

Πόσον ὀμιλοῦμεν.

Ἐπελογίσθη ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατὰ μέσον ὄρον ὀμιλεῖ 3 ὥρας καθ' ἑκάστην, ἧτοι 100 λέξεις κατὰ λεπτόν, 19 σελίδας 8^{ον} καθ' ὥραν, 52 τόμους κατ' ἔτος. Ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἐφαρμόζεται εἰς τὰς γυναῖκας, τοὺς δικηγόρους καὶ πολλοὺς πολιτευομένους.

Πνευματικὰ πυροβόλα.

Κατὰ τὸν Ἰσπανοαμερικανικὸν πόλεμον οἱ Ἀμερικανοὶ πλὴν ἄλλων νέων πολεμικῶν μηχανημάτων μετεχειρίσθησαν καὶ πνευματικὰ πυροβόλα, ὧν ἡ βλητικὴ δύναμις παρείχετο οὐχὶ διὰ πυρίτιδος ἢ ἄλλης τινὸς ἐκρηκτικῆς ὕλης, ἀλλὰ διὰ πεπιεσμένου ἀέρος. Εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Σαντιάγου ἔλαθε μέρος ἐνεργὸν κατὰ θάλασσαν ὁ «Βασούβιος», ὀπλισμένος διὰ τριῶν τοιοῦτων πυροβόλων μήκους 15 περίπου μέτρων καὶ διαμετρήματος 205 χιλιοστών. Τὰ πυροβόλα ταῦτα ἔβαλον τεράστια βλήματα δυναμίτιδος, ἐπήνεγκον δὲ ἀληθῆ ἄλεθρον εἰς τὰ ἐχθρικά ὄχυράματα.

Τὰ πνευματικὰ πυροβόλα ἐφευρέθησαν ὑπὸ δύο Ἀμερικανῶν, τοῦ μηχανικοῦ Νέφφορντ καὶ τοῦ ὀπλοχαγοῦ Ζαλίνσκη. Διὰ τοιοῦτων, μήκους 20 μέτρων, ἔχουν ὀπλισθῆ τὰ ἐπάκτια ὄχυράματα τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ Ἀμερικανικὴ κυβέρνησις, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἐξέτελεσε δοκιμὰς ἐπὶ παρουσίᾳ ξένων στρατιωτικῶν ἀκολούθων. Αἱ δοκιμαὶ ἐτετέθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, ἀμέσως δὲ ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Ἰταλία παρήγγειλαν ἀνά ἓν πυροβόλον ἑκάστη εἰς Ἀμερικὴν ὡς δῶγμα. Ὅπωςδὲποτε τὰ διὰ πεπιεσμένου ἀέρος πυροβόλα ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον μόνον ὡς τοπομαχικὰ ἢ πρὸς ἐξοπλισμὸν πλοίων δύναται νὰ χρησιμοποιηθῶσι, διότι ὁ ὄγκος καὶ τὸ βάρος αὐτῶν καθιστοῦσι δυσχερῆ τὴν δι' ὑποξυγίων μετακίνησιν.